

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

Diplomsko delo

UPORABA IN IZZIVI LOKALNIH VALUT

Oktober, 2023

Ines Gabrovec

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

Diplomsko delo

UPORABA IN IZZIVI LOKALNIH VALUT

Študentka: Ines Gabrovec

Študijski program: Poslovna ekonomija

Študijska usmeritev: Poslovne finance in bančništvo

Mentorica: dr. Vita Jagrič

Lektorica: Nuša Vešligaj, mag. prof. slov. in zgod.

Licenca Creative Commons (CC): CC BY-NC-ND 4.0

Maribor, oktober 2023

ZAHVALA

Zahvaljujem se staršem, starim staršem, fantu in prijateljem, saj so me tekom celotnega študija strpno spodbujali ter mi bili v oporo, ko sem jih najbolj potrebovala.

Posebej se zahvaljujem tudi mentorici dr. Viti Jagrič za vse predloge, napotke in zanesljivost med pripravo dela.

NASLOV DELA: UPORABA IN IZZIVI LOKALNIH VALUT

Ključne besede: lokalna valuta, komplementarna valuta, lokalno gospodarstvo, lokalna skupnost, boni

UDK: 336.74

Povzetek

V diplomskem delu so strnjeno predstavljene lokalne valute, ki običajno nastanejo z namenom izboljšanja gospodarstva v določenih lokalnih skupnostih. Za začetek bomo opredelili pojme denarni sistem ter valuta, nato pa prešli na temo lokalnih valut. Predstavljeni so začetki uporabe lokalnih valut, različne vrste ter posamezni primeri, ki jih najdemo v tujini in v Sloveniji. V nadaljevanju so raziskani še pozitivni in negativni učinki uporabe, na koncu pa podani še primeri za uporabo lokalnih valut v podjetjih.

TITLE: USE AND CHALLENGES OF LOCAL CURRENCIES

Keywords: local currency, complementary currency, local economy, local community, vouchers

UDC classification: 336.74

ABSTRACT

This thesis provides a concise overview of local currencies, which are usually created to improve the economy of specific local communities. We start by defining the concepts of monetary system and currency, and then move on to the topic of local currencies. The origins of local currencies, the different types and specific examples found abroad and in Slovenia are presented next. Finally, there are explored positive and negative effects of the use of local currencies and given examples of the use of local currencies in businesses.

Obrazec 3: IZJAVA O JEZIKOVNEM PREGLEDU DIPLOMSKEGA DELA

»Izjava o jezikovnem pregledu diplomskega dela« je priloga trdo vezanega izvoda diplomskega dela.

**IZJAVA
O JEZIKOVNEM PREGLEDU DIPLOMSKEGA DELA**

Podpisani-a:

NUŠA VEŠLIČIČ, mag. prof. slov. in zgod.
(ime in priimek ter strokovni naslov ali naziv)

izjavljam, da sem zaključno delo z naslovom

Uporaba in izvirni lokalnih valut

avtorja/avtorice Imco Gabrovec

pregledal/-a in potrjujem, da je zaključno delo napisano slovnično in jezikovno pravilno.

Podpisan-i/-a izjavljam, da se strinjam z javno objavo svojega imena v diplomskem delu.

Datum: 9.10.2023

Podpis:

Priloga 6 – IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Ime in priimek študent-a/-ke: Ines Gabrovec
Študijski program: Poslovna ekonomija
Naslov diplomskega dela: Uporaba in izzivi lokalnih valut

Mentor/-ica: dr. Vita Jagrič
Somentor/-ica: _____

Podpisan-i/-a študent/-ka Ines Gabrovec

- izjavljam, da je diplomsko delo rezultat mojega samostojnega dela, ki sem ga izdelal/-a ob pomoči mentor-ja/-ice oz. somentor-ja/-ice;
- izjavljam, da sem pridobil/-a vsa potrebna soglasja za uporabo podatkov in avtorskih del v diplomskem delu in jih v diplomskem delu jasno in ustrezno označil/-a;
- na Univerzo v Mariboru neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico ponuditi zaključno delo javnosti na svetovnem spletu preko DKUM; sem seznanjen/-a, da bodo dela deponirana/objavljena v DKUM dostopna široki javnosti pod pogoji licence Creative Commons BY-NC-ND, kar vključuje tudi avtomatizirano indeksiranje preko spleta in obdelavo besedil za potrebe tekstovnega in podatkovnega rudarjenja in ekstrakcije znanja iz vsebin; uporabnikom se dovoli reproduciranje brez predelave avtorskega dela, distribuiranje, dajanje v najem in priobčitev javnosti samega izvirnega avtorskega dela, in sicer pod pogojem, da navedejo avtorja in da ne gre za komercialno uporabo;
- dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v diplomskem delu in tej izjavi, skupaj z objavo diplomskega dela.

Uveljavljam permisivnejšo obliko licence Creative Commons: CC BY-NC-ND 4.0 (navedite obliko)

Kraj in datum: MARIBOR, 15. 11. 2023

Podpis študent-a/-ke:

KAZALO

1	UVOD.....	1
1.1	Opis področja in opredelitev problema.....	1
1.2	Namen, cilji in hipoteze raziskave.....	1
1.3	Predpostavke in omejitve.....	2
1.4	Metode raziskovanja.....	2
2	DENARNI SISTEM.....	3
2.1	Nastanek in razvoj denarja.....	3
2.2	Valuta.....	4
3	OPREDELITEV LOKALNIH VALUT.....	6
3.1	Razvoj lokalnih valut.....	8
3.2	Vrste lokalnih valut.....	12
4	LOKALNE VALUTE V TUJINI.....	16
4.1	WIR.....	16
4.2	BerkShares.....	17
4.3	Fureai Kippu.....	18
4.4	Liberty Dollars.....	20
4.5	Simec.....	20
4.6	Torekes.....	21
4.7	Ithaca Hours.....	22
4.8	La Peche.....	23
4.9	Lets.....	23
5	LOKALNE VALUTE V SLOVENIJI.....	25
6	VPLIVI UPORABE LOKALNIH VALUT.....	28
6.1	Analiza prednosti uporabe lokalnih valut.....	28
6.2	Analiza slabosti uporabe lokalnih valut.....	29
6.3	Izzivi uporabe lokalnih valut.....	30
7	POSLOVANJE Z LOKALNIMI VALUTAMI V PODJETJIH.....	33
8	SKLEP.....	36

KAZALO TABEL

Tabela 1: Vrste lokalnih valut.....15

SEZNAM OKRAJŠAV

AJCS	Združenje japonskih sistemov oskrbe
CHF	Švicarski franki
ECB	Evropska centralna banka
IBB	Ithaca Barter Board
JY	Japonski jen
LETS	Lokalni menjalni trgovinski sistem
MSP	Mala in srednje velika podjetja
USD	Ameriški dolar
VCS	Organizacija prostovoljnega sektorja in sektorja skupnosti
ZDA	Združene države Amerike
PDEU	Pogodba o delovanju Evropske unije

1 UVOD

1.1 Opis področja in opredelitev problema

Ob trenutnih nepredvidljivih okoliščinah se veliko posameznikov znajde v denarni stiski. Visoke stopnje brezposelnosti, višanje cen osnovnih dobrin ter višanje obrestnih mer lahko marsikoga privede do nezmožnosti poravnavanja svojih obveznosti ter seveda tudi nezmožnosti za kritje vsakodnevnih stroškov za preživetje.

Čeprav koncept lokalnih valut ni nov, ga lahko v trenutnih razmerah spet pogosto opazimo v uporabi, saj spodbuja kroženje denarja znotraj določene skupnosti.

Lokalne valute so valute, ki krožijo predvsem lokalno in na ravni skupnosti. Delujejo kot dopolnilo uradni, zakoniti valuti. Običajno jih sprejmejo lokalni trgovci, ki pa spodbujajo lokalne prebivalce k lokalnemu nakupovanju. Posledično lokalne valute pomagajo določeni skupnosti ali regiji okrepiti lokalno gospodarstvo. Lokalne valute niso zakonito plačilno sredstvo, zato jih tudi nikomur ni treba sprejeti v zameno za blago, če se posameznik ni strinjal, da bo del trgovalne mreže valute (Gonçalves, 2021).

Lokalne oziroma komplementarne valute so zelo raznolike po svoji naravi, ciljih, konceptih, oblikah in načinih monetarnega upravljanja ter stopnji povezanosti med političnimi in gospodarskimi institucijami. Kljub temu pa imajo skupne cilje, kot so podpirati teritorialno družbeno-gospodarsko in politično dinamiko, vzpostavljati nove gospodarske prakse in spodbujati opolnomočenje. S teoretičnega vdiaka so tudi izziv za vlogo in mesto denarja v gospodarstvu (Fare & Ould Ahmed, 2014).

Lenis Escobar ter soavtorji (2020) ugotavljajo, da lahko različne lokalne skupnosti postanejo močnejše, odpornejše in sposobne bolje absorbirati učinke kriz z uporabo dopolnilnih valut, hkrati pa se takšni sistemi lahko uporabijo za pomoč pri oblikovanju bolj trajnostnih in odpornih mest oziroma skupnosti.

V diplomskem delu se bomo torej osredotočili na različne vrste lokalnih oziroma komplementarnih valut v tujini, kot so WIR, BerkShares, Fureai Kippu, Liberty Dollars, La Peche in drugi. Pomembno pa je omeniti tudi poskuse uporabe v Sloveniji, kot so murske krone, Bon sternhal in trboveljska lipa. Predstavili bomo razvoj, prednosti, slabosti, vplive uporabe lokalnih valut ter možnosti poslovanja z lokalnimi valutami v podjetjih.

1.2 Namen, cilji in hipoteze raziskave

Namen diplomskega dela je sprva spoznati obstoječi denarni sistem nato pa razvoj in primere različnih lokalnih valut. Raziskati želimo, kakšne so prednosti in slabosti uvedbe lokalne valute ter na kakšen način lahko tudi podjetja poslujejo s pomočjo le-teh.

Cilji teoretičnega dela diplomskega dela:

- opredelitev pojma denarni sistem,
- opredelitev pojma lokalna valuta,
- opredeliti vrste lokalnih valut,

- pregled lokalnih valut v tujini,
- pregled lokalnih valut v Sloveniji.

Cilji empiričnega dela diplomskega dela:

- analizirati prednosti in slabosti uporabe lokalnih valut,
- analizirati izzive in vplive uporabe lokalnih valut,
- analizirati možnosti poslovanja z lokalnimi valutami v podjetjih.

V diplomskem delu bomo analizirali dve raziskovalni vprašanji, in sicer prvo: ali ima uporaba lokalnih valut več pozitivnih kot negativnih učinkov na lokalno prebivalstvo in lokalno gospodarstvo, ter drugo: ali lahko uporaba lokalnih valut v podjetjih pripomore k povečanju prodaje ter zmanjšanju izdatkov.

1.3 Predpostavke in omejitve

Predvidevamo, da bo večina uporabljenih virov spletnih ter v angleškem jeziku. Predpostavljamo, da bo na voljo zadostna količina literature in virov. Predvidevamo tudi, da lahko lokalne valute pozitivno vplivajo na krepitev lokalnega gospodarstva ter omogočijo rešitev problemov posameznikov, ki se znajdejo v denarni stiski. Ob pisanju se bomo omejili na predstavitev le bolj znanih in pomembnih lokalnih valut, saj je le-teh veliko. Pri analiziranju možnosti uporabe lokalnih valut se bomo omejili na posplošene primere manjših podjetij.

1.4 Metode raziskovanja

Ob pisanju diplomskega dela bomo uporabili deskriptivno metodo. S pomočjo metode deskripcije bomo podrobno opisali in definirali obstoječi denarni sistem ter lokalne valute. Z metodo kompilacije bomo povzemali stališča različnih avtorjev glede na izbrano tematiko. V empiričnem delu bomo med drugim uporabili še metodo analize, s katero bomo analizirali prednosti, slabosti in izzive uporabe lokalnih valut.

2 DENARNI SISTEM

Denarni sistem lahko razumemo kot sklop institucij, zakonov in postopkov, ki določajo, kako se v gospodarstvu ustvarja, uporablja, razdeljuje in ureja denar. Je temelj vseh gospodarskih dejavnosti ter pomemben del vsakega gospodarstva, saj je ključni dejavnik pri določanju gospodarskega zdravja države. Med drugim ima tudi ključno vlogo pri zagotavljanju gospodarske stabilnosti in rasti.

Sodobni denarni sistemi pomagajo ohranjati vrednost valute države z nadzorom nad količino in stopnjo ponudbe denarja v obtoku z ukrepi, kot so obrestne mere, davki in vladne politike porabe. Denarni sistem tudi pomaga zagotavljati stabilnost cen v gospodarstvu, saj nadzoruje stopnjo inflacije in deflacije, ko cene prehitro naraščajo ali padajo (Mahr, 2023).

2.1 Nastanek in razvoj denarja

Denar je predmet ali menjalno sredstvo, ki je po splošnem soglasju sprejeto kot sredstvo gospodarske menjave. To pomeni, da ga ljudje sprejemajo za plačevanje blaga in storitev ter odplačevanje posojil. Ena najbolj univerzalnih dejavnosti človeškega življenja je izmenjava blaga in storitev na trgih. Prav zaradi olajšanja teh izmenjav so se ljudje dogovorili o nečem, kar bi služilo kot sredstvo menjave – denar. Denar torej služi kot dosledna obračunska enota za merjenje vrednosti stvari in ga uporabljamo kot menjalno sredstvo. Ko poročamo o vrednosti določene stvari, to običajno poročamo v denarnih enotah, kar pa nam pove, koliko bo za posamezno blago ali storitev verjetno plačal posameznik.

Pomembna funkcija denarja je tudi, da služi kot hranilec vrednosti. Denar se od drugih hranilcev vrednosti, kot na primer hiše, zemljišča in umetniška dela, razlikuje prav po tem, da ga je mogoče zlahka zamenjati za drugo blago (University of Minnesota, 2023).

Ribnikar (1997, str. 4) poudarja, da če želimo spoznati, kako je denar nastal, kakšna je njegova vloga v gospodarstvu ter ali je kakšna razlika med blagovnim gospodarstvom brez denarja in denarnim gospodarstvom, moramo najprej imeti pred seboj primerjavo med denarnim in nedenarnim gospodarstvom.

Denar se je pojavil v blagovnem gospodarstvu, saj se je takrat pričela menjava. Sam začetek lahko torej poiščemo v času, ko se je zaprto domače gospodarstvo spremenilo v blagovno, kar pa se je dogajalo postopoma, saj je šele v kapitalizmu blagovni del produkcije prevladal nad naravnim (Ribnikar, 1997).

Kot navaja Ribnikar (1997, str. 6), je bila prvotna menjava neposredna – blago za blago. Običajno se je menjala ena vrsta blaga za neko drugo vrsto, zato govorimo o posamični ali slučajni obliki vrednosti, saj še menjalnega posrednika ni bilo.

Kmalu so na trg začele prihajati nove vrste blaga, večale so se tudi količine. Zato se vrednost blaga ni mogla več izražati samo z uporabno vrednostjo ene vrste blaga, temveč z uporabno vrednostjo več vrst blaga. Takšno obliko vrednosti imenujemo popolno ali razvito. Sčasoma je na trg prihajalo še več vrst blaga, kar pa je prodajalcem oteževalo, da najdejo takšnega

prodajalca, ki je imel želeno blago ter je hkrati želel tudi svoje blago zamenjati za prav takšno, kot ga je prodajal drugi. Zaradi nevšečnosti so se nato zatekli k posredni/verižni menjavi.

Verižna menjava je omogočala, da je posameznik zamenjal svoje blago za neko drugo, za katero je predvideval, da ga bo prodajalec, ki je imel želeno blago, sprejel. Takšna menjava je povzročala dodatne stroške, saj je posameznik poleg produkcijskih stroškov trpel še stroške menjave (Ribnikar, 1997).

Tudi takšna oblika menjave se ni izkazala za najbolj praktično, zato so se dogovorili, da bodo trgovali z določenimi predmeti, kot na primer polžje hišice, barvni kamenčki, ki so jim predhodno določili vrednost. Prvi denar – kovanci so se dokazano uporabljali okoli 700 let pred našim štetjem v maloazijskem kraljestvu Lidiji, saj so se zaradi slabih zmožnosti za razvoj poljedelstva raje usmerili v trgovanje (Ribnikar, 1997).

2.2 Valuta

Sodobna gospodarstva, vključno z evroobmočjem, temeljijo na fiat denarju. To je denar, ki je razglašen za zakonito plačilno sredstvo in ga izda centralna banka, vendar ga v nasprotju z reprezentativnim denarjem ni mogoče zamenjati na primer za določeno maso zlata. Denar nima notranje vrednosti – je papir, ki se uporablja za bankovce in je načeloma ničvreden. Sprejema se v zameno za blago in storitve, saj ljudje zaupajo centralni banki, da bo vrednost denarja skozi čas ohranjala stabilno. Denar je toraj plačilno sredstvo z vrednostjo ter tudi obračunska enota, ki omogoča določanje cen blaga in storitev ter hranilec vrednosti (ECB, 2023c).

Za obtok valute je pristojna centralna banka vsake države. V primeru evra pa uporablja valuto skupina različnih držav. Tukaj je za izdajo zadolžena mednarodna organizacija, in sicer Evropska centralna banka (ECB) (Legal Information Institute, 2022).

Evropska centralna banka je od 1. januarja 1999 odgovorna za vodenje denarne politike v evroobmočju, ki je za ZDA največje gospodarstvo na svetu. Pravna podlaga za enotno denarno politiko je Pogodba o delovanju Evropske unije ter Statut Evropskega sistema centralnih bank in Evropske centralne banke (ECB, 2023a).

Evropska centralna banka in nacionalne banke skupaj tvorijo Evrosistem – centralnobančni sistem evroobmočja. Glavni cilj tega pa je ohranjanje stabilnosti cen: varovanje vrednosti evra (ECB, 2023a).

Pojem, ki ga je v sklopu valute potrebno omeniti, je tudi zakonito plačilno sredstvo. Skoraj vsaka država uporablja svojo nacionalno valuto kot zakonito plačilno sredstvo. Upniki so tako zakonito odgovorni za sprejemanje zakonitega plačilnega sredstva za poplačilo dolga, ki so ga najeli (Clear Tax, 2023).

Evrobankovci in evrokovanci so zakonito plačilno sredstvo v evroobmočju, gotovina pa je edina oblika javnega denarja, do katere ima vsakdo neposreden dostop. ECB in nacionalne centralne banke – znane tudi kot Evrosistem – imajo skupaj z bančnim sektorjem temeljno odgovornost, da zagotovijo nemoteno oskrbo z gotovino in olajšajo uporabo gotovine pri plačilih ljudi in podjetij (ECB, 2023b).

Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) določa, da ima ECB izključno pravico odobriti izdajanje evrobankovcev v Uniji. Bankovce lahko izdaja ECB in nacionalne centralne banke. Samo bankovci, ki jih izdajajo ECB in nacionalne centralne banke, so zakonito plačilno sredstvo v Uniji (PDEU, 2012).

Evro je tako na primer edino plačilno sredstvo v evrskem območju. Je uradna valuta, ki jo uporablja 20 države Evropske unije, ki skupaj tvorijo evrsko območje (European Union, 2023). Da so evrski bankovci zakonito plačilno sredstvo, določa 128(1) člen PDEU (EU, 2023).

3 OPREDELITEV LOKALNIH VALUT

Lokalna oziroma dopolnilna valuta je dogovor o uporabi nečesa drugega kot zakonitega plačilnega sredstva kot menjalnega sredstva, da bi povezali nezadovoljene potrebe s sicer neuporabljenimi viri (Lietaer & Hallsmith, 2006).

Glede na to, da pogosto zasledimo različna poimenovanja, ko se govori o lokalnih valutah, je potrebno najprej opredeliti pojme lokalna valuta, komplementarna valuta ter alternativna valuta. To bo v nadaljevanju diplomskega dela pripomoglo k lažjemu razumevanju izbrane teme ter približalo dano področje.

Čeprav se izmenično pogosto uporabljata izraza lokalna valuta ter dopolnilna valuta, se strogo gledano nanašata na različne pojave. Dopolnilne valute so zasnovane tako, da so poleg nacionalne valute ustvarjene za doseganje ciljev, ki jih običajni denarni sistem ne more uresničiti. Lokalne valute oziroma valute skupnosti pa so podskupina dopolnilnih valut, ki so vezane na določeno razmejeno in omejeno skupnost. Ta skupnost je lahko na primer geografska (lokalne valute), poslovna (vzajemni kreditni sistemi) ali celo spletna (digitalne valute). Zasnovana je tako, da zadovoljuje potrebe te opredeljene skupnosti, običajno na neprofitni osnovi (Dodd, 2015).

Najbolj poenostavljena defincija lokalnih valut nam pove, da so to valute, ki krožijo predvsem na ravni skupnosti – lokalno. Le-te pa delujejo kot dopolnilo uradni, zakoniti valuti posamezne države ter spodbujajo lokalne prebivalce k lokalnemu nakupovanju (Gonçalves, 2021). Komplementarne oziroma dopolnilne valute so torej v gospodarstvu v obtoku skupaj z drugimi valutami. Namenjene so izpolnjevanju denarnih potreb, ki jih fiat denar ne upošteva, ter izboljšanju splošnega zdravja gospodarstva in družbe. Vključujejo časovne izmenjave, izmenjavo orodij, sosedska omrežja, skupnostne trge in številne druge (Complementary currency, 2023).

Z izrazom dopolnilni valutni sistemi označujemo posebno obračunsko enoto (ali sistem), ki dopolnjuje uradno valuto in je bila razvita na pobudo skupine subjektov (posameznikov, podjetij, nevladnih organizacij, združenj, fundacij), ki so se povezali v mrežo ali delujejo na določenim ozemlju, z namenom obračunavanja in urejanja izmenjav blaga in storitev (Fare & Ould Ahmed, 2014).

Lokalne valute omogočajo lokalnim skupnostim in regijam, da ustvarijo resnično bogastvo v lokalnem gospodarstvu z usklajevanjem neizpolnjenih potreb in premalo izkoriščenih virov. Prav tako omogočajo, da bogastvo, ki se ustvari na lokalni ravni, koristi lokalnim prebivalcem, namesto da bi odtekalo oddaljenim podjetjem (Lietaer & Hallsmith, 2006).

Čeprav večina avtorjev v ospredje postavlja pozitivne učinke uporabe lokalnih valut, ne smemo zanemariti tudi kritik in pomislekov o uporabi. Laure (2021) v ospredje postavlja vprašanja o vplivu lokalnih valut na priložnosti, saj bi lahko lokalna valuta omejila kupno moč denarja. Med drugim je skrb vzbujajoča tudi domnevna okoljska korist uporabe lokalnih valut. Avtor opozarja na možnost, da se bo skrb za zmanjševanje okoljske škode lahko sprevrnila v preveliko breme za uporabnike, saj bi bili ti primorani porabiti manj določenih proizvodov ali

po višji ceni. Več o negativnih vplivih in izzivih bomo zapisali še v poglavju o vplivih uporabe lokalnih valut.

Pojem alternativne valute pa je veliko bolj širok. Med alternativne valute štejemo prej omenjene lokalne oziroma komplementarne valute, časovne izmenjave, kripto sredstva in menjalnice. V preteklosti so se skoraj vsa menjalna sredstva, ki se uporabljajo danes, začela kot alternativne valute. Mesta, province, države in imperiji so ustvarjali skupne valute, menjalne sisteme in sheme delitve časa, da bi dopolnili fizične dobrine, ki so se uporabljale za medregionalno trgovino (Dreier, 2023).

Znano je torej, da poznamo več vrst alternativnih valut. Čeprav je vsem skupno, da ponujajo alternativo fiat valuti, so si med seboj različne, zato je pomembno, da jih v nadaljevanju opredelimo.

Lokalne valute

Lokalne valute – valute skupnosti so tiste, ki jih ustvarjajo fizične skupnosti. Cilj teh valut je običajno spodbujati trgovino med člani skupnosti, ki jih izdajajo, in preprečiti odliv bogasta iz skupnosti. Zagotavljajo lahko večjo stabilnost, saj so običajno brez špekulacij in makroekonomskih dejavnikov, ki pestijo nacionalne in mednarodne valute. Dokler je skupnost, ki izdaja in sprejema skupno valuto, gospodarsko močna, valuta običajno ohranja svojo vrednost.

Prednosti: valute skupnosti so običajno podprte s fiat valuto in jih je mogoče tudi zamenjati za fiat valuto po fiksnem tečaju. V kolikor dosežejo visoko stopnjo sprejetja, spodbujajo lokalne valute lokalna gospodarstva in preprečujejo hiter odliv kapitala. Pozitivna stran je tudi, da koristijo okolju, saj zmanjšujejo mednarodno proizvodnjo in pošiljanje potrošnega blaga. Večina lokalnih valut se izdaja kot gotovina, kar omogoča neposredne transakcije brez sodelovanje tretjih ponudnikov storitev.

Slabosti: lokalne valute se lahko uporabljajo za nakup blaga in storitev samo v skupnosti, ki jih podpira, zato jih je treba pri transakcijah zunaj skupnosti, ki jih podpira pretvoriti v fiat valuto. V primeru, da lokalna valuta ne doseže široke uveljavitve, je lahko bolj podobna sistemu kuponov kot pa dobronamerni valuti (Dreier, 2023).

Časovne izmenjave

V sistemu časovne izmenjave si posamezniki ali podjetja neposredno izmenjujejo storitve, ne da bi porabljen čas pretvorili v denar, zato v tem sistemu pregovor »čas je denar« dobi dobesedni pomen. Časovne izmenjave so ena najzgodnejših oblik trgovanja, ki jih pozna človek. V preteklosti je zaradi natančnega vodenja knjig zahtevalo veliko truda, danes pa je zaradi napredne tehnologije trgovanje s časom veliko bolj enostavno. Sistem omogoča shranjevanje časa ter bolj zapletene načine trgovanja z drugimi udeleženci.

Prednosti: dobiček časovnih izmenjav je omejen s časom, zato je tudi eden najpravičnejših načinov menjave, saj udeležencem preprečuje, da bi vzeli več, kot dajo sami. Med drugim časovne izmenjave tudi odpravljajo potrebo po kakršnikoli obliki denarja, zahteva neposredno interakcijo med posamezniki ter hkrati pripomore k oblikovanju skupnosti.

Slabosti: problem časovne izmenjave se izkaže, ko ni vsakdo pripravljen zamenjati svojega časa za čas drugega udeleženca, zato se pojavijo težave pri iskanju priložnosti za trgovanje na zahtevo. Slabost se pokaže tudi v slabem povpraševanju ponujenih individualnih storitev, zato je lažje, da posamezniki plačajo storitev z denarjem, predvsem če imajo več denarja kot časa. Med drugim je lahko zaradi davčnih obveznosti in obveznosti socialnega zavarovanja izmanjava časa zapletena in zato tudi manj zaželena (Dreier, 2023).

Blagovna menjava

Neposredna izmenjava blaga in storitev po dogovorjeni ceni je eden najstarejših načinov trgovanja. V zadnjih letih se je zaradi večjega nasprotovanja potrošništvu in večje okoljske ozaveščenosti ponovno vrnila. Za blagovno menjavo uporabniki uporabljajo različne medije za oglaševanje, kot so oglasne strani, lokalna glasila ter seveda tudi spletne platforme in mobilne aplikacije, ki sedaj še v večji meri združujejo trgovce in jim ponujajo boljše priložnosti za izmenjavo. Exsila je dobro znana švicarska platforma, ki omogoča uporabnikom, da blago zamenjajo za točke, ki jih lahko shranijo in uporabijo za kasnejši nakup zelenega blaga. Takšni točkovni sistemi delujejo kot skupnostne valute, ki uporabnikom olajšajo menjavo.

Prednosti: ker se z blagom trguje neposredno in se ta nikoli ne pretvori v denar, je sistem neodvisen od ponudnika finančnih storitev. Sistem blagovne menjave je tudi manj potrošen, ker se blago uporablja v večji meri, saj se prenese na drugo osebo, ko ga prejšnji uporabnik ne potrebuje več. Z vidika okoljevarstva je ta sistem zelo lagoden, saj vzpodbuja manj proizvodnje, pošiljanja/transporta in porabe virov ter s tem seveda manjšo škodo za okolje.

Slabosti: kot največje slabosti lahko izpostavimo to, da potrošnik vedno ne najde blaga, ki bi ga potreboval, hkrati pa se tudi vedno ne najde partner, ki bi ga zanimala naša ponudba. Portali in pobude za blagovno izmenjave med drugim še nimajo tako široke podpore, saj so potrošniki navajeni kupovanja novo izdelanega blaga ter blaga za enkratno upoabo. Če bi želeli, da bi menjava postala dejanska alternativa, bi bil potreben velik premik v vedenju potrošnikov in njihovih navad (Dreier, 2023).

3.1 Razvoj lokalnih valut

Če želimo širše razumeti razvoj lokalnih valut v evropskem prostoru, moramo razločiti med tremi zgodovinskimi obdobji. Prvo se začne ob koncu srednjega veka, ko so nekatera kraljestva poskušala poenotiti denarne sisteme in kovance. Za to obdobje je bila značilna velika raznolikost denarja v uporabi, vključno z oblikami lokalnih valut. Naslednje obdobje pa ustreza oblikovanju nacionalnih držav, ki se osredotoča k načelu en narod, en denar, kjer so se vsa suverena ozemlja očistila drugih valut, ki niso suverena valuta. To obdobje je težilo k mednarodnemu denarnemu sistemu; sistemu, ki temelji na stikih med nacionalnimi valutami. Najprej je bilo potrebno vzpostaviti eno obračunsko enoto na celotnem suverenem ozemlju, nato pa je sledil dogotrjen korak poenotenja plačilnih sredstev, najprej kovancev ter nato še bankovcev. V Evropi je bil cilj splošno dosežen v 19. stoletju, ponekod tudi v prvi četrtini 20. stoletja (Blanc, 2006).

Za tretje obdobje pa so že bili značilni uveljavljeni in enotni denarni sistemi nacionalnih držav, ki pa so se vse pogosteje soočali s spori glede takšnega režima monetarne suverenosti. Spori

so postajali vse ostrejši v sedemdesetih letih, kar pa je povzročilo izpodbijanje sistema v obliki lokalnih valut ter neformalne in delne dolarizacije ter elektronskega denarja (Blanc, 2006).

Sodobna dinamika lokalnih valut ni nova, kar kaže tudi evropska zgodovina. Danes lahko razlikujemo med tremi glavnimi vrstami organizacij, ki izdajajo lokalne valute: javni organi, skupine državljanov in podjetja.

- Javni organi opravljajo ozemlje s političnim namenom: mesta, departmaji, regije, zvezne države, province itd. Ker so vsi navajeni povezovati denar z državo, se lokalne valute obravnavajo kot decentralizirano sredstvo za idajanje in upravljanje valute.

- Državljeni pogosto izdajajo denar preko organizacij, ki so osredotočene na lokalno ozemlje. Te pa lahko imajo verski namen (kapiteli v poznosrednjeveški Franciji) ali civilne namene, ki so včasih povezani s političnimi pogledi (Owenovi poskusi v 19. stoletju in Gesselovi poskusi v 20. stoletju).

- Podjetja lahko tudi sama izdajajo denar; od lokalnih trgovin, ki izdajajo kovance za nujne primere, do podjetij, ki organizirajo notranjo denarno shemo za svoje stranke (Blanc, 2006).

Pred vzpostavitvijo vestfalskega modela monetarne suverenosti in med njo so večino lokalnih valut izdajale lokalne javne oblasti, in sicer zaradi preganjanja starih oblasti, osredotočenih na fevde ali zaradi nasprotovanja naraščajočim centralnim oblastem. Vestfalska težnja po monetarnem poenotenju je pomenila postopno poenostavitev valute znotraj suverenih držav. V raznih nujnih primerih, kot so na primer vojne razmere, so se lokalni javni organi na poddržavni ravni morali zateči k izdaji nadomestka običajne valute – lokalne valute, da bi preprečili zlom notranjega gospodarskega sistema. Evropska zgodovina je polna tovrstnih izrednih valut. Poznamo pa tudi izredne razmere, ki so izvirale iz gospodarskih motenj; deflacija (Amerika v začetku tridesetih let ter Argentina 2001–02), hiperinflacija (Nemčija v letih 1922–23 ter druge države po prvi in drugi sveovni vojni – Rusija, Madžarska) ter neposredno pomanjkanje denarja zaradi formalnega ali neformalnega umika kovin, iz katerih je sestavljen kovanec (Francija 1914–1924) (Blanc, 2006).

Avtor Blanc (2006) poudarja, da so bile potrebe po zaščiti lokalnih gospodarstev vzrok za izdajo lokalnih valut. Vključno s tem pa so bile tudi zamisli o oživljanju dejavnosti in financiranju lokalnih projektov ali lokalnih javnih organov razlog. Kot zanimiv primer uvajanja lastnih plačilnih sredstev organizacije zaradi nujnih razmer navaja avtor francoskega méreaux-a, ki ga lahko zasledimo pred pojavom vestfalskega modela. Avtor predstavlja méreaux kot kose svinca ali bakra, ki so služili predvsem kot potrdilo o plačilu, žetoni ali za druge nedenarne namene. Ti žetoni so bili v notranjem in včasih tudi v zunanjem obtoku ter so se načeloma uporabljali le znotraj države. Med drugim so jih izdajale tudi cerkvene kapitlje, ki so jih uporabile za plačilo menihov, ki so se udeleževali molitev, ali pa so jih dajali v dobrodelne namene revnim. Uporabljali so se lahko znotraj skupnosti, kjer so imetniki lahko dobili v zameno za žetone hrano, pijačo ali oblačila. Kapitelji so med drugim z žetoni najemali osebe za proizvodnjo vina ali popravila stavb. Méreaux žetoni so bili nato uporabni znotraj kapitelja ter tudi v okrepčevalnicah, v katerih so ponujali vino, proizvedeno v kapitelju. Kmalu se je zaradi pomanjkanja denarja ta omejena uporaba razširila na zunanji obtok. Žetoni, ki jih je izdala neka skupnost, so tedaj krožili po vsej »občini« kot tudi drugi kovanci, kljub temu da je

bil tak zunanji obtok v nasprotju z zakonom. Nekatera mesta so kmalu začela sama izdajati takšne méreaux žetone, ki so koristno dopolnjevali obtok v obdobjih pomanjkanja.

Nedavni poskusi ponovne vzpostavitve koncepta trgovine kot neposredne izmenjave med posamezniki so bili uspešnejši kot v prejšnjih desetletjih. Koncept prevzemanja odgovornosti za vpliv, ki ga imajo naše transakcije na svet okoli nas, je postal bolj razširjen. Nedavne tehnologije so olajšale uporabo alternativnih valut (Dreier, 2023).

Blanc (2006) pravi, da se je v nekaterih evropskih državah v predhodno omenjenima drugem in tretjem zgodovinskem obdobju pojavila vrsta manjših poskusov. V teh obdobjih je bilo značilno naraščanje kapitalizma, ki je povzročal veliko revščino delavcev, obdobje hude makroekonomske depresije ter prostorske polarizacije gospodarske dejavnosti in demografije. S poenostavljenimi besedami je to pomenilo odliv delavcev in kupne moči iz oddaljenih krajev v velika mesta. Prav v tem kontekstu so se razmahnile raziskave načinov za ožvitev gospodrstva, ki so včasih privedle do lokalnih eksperimentov. V delu razlikuje dva glavna poskusa, in sicer poskuse, ki jih je organiziral Robert Owen, ter poskuse, ki so navdihnili zamisli Silvia Gesella.

Poskusi Roberta Owna

Robert Owen (rojen 14. maja 1771, Newton, Montgomeryshire, Wales, umrl 17. novembra 1858, Newton) valižanski tovarnar, ki je postal reformator, je bil eden najvplivnejših zagovornikov utopičnega socializma na začetku 19. stoletja (Dowd, 2023).

Owen je bil prvi, ki je zagovarjal univerzalni pristop »osem ur dela, osem ur rekreacije in osem ur počitka« za ravnovesje med delom in zasebnim življenjem. S tem konceptom je eksperimentiral v svojih tovrnih in pozival tudi druge delodajalce, naj povsod prevzamejo ta način upravljanja kot del socialistične ideologije, ki jo je sprejel desetletja pred Karlom Marxom (Gunderman, 2021).

Takrat se je ena ključnih težav nanašala na plačila delavcev, saj je Owen verjel, da bi v pravični družbi morala biti delavcem povrnjena celotna vrednost dela; to pa bi moralo zagotoviti pogoje za izenačitev proizvodnje in potrošnje. Owen je tako pripravil konkretne predloge ter jih začel leta 1824 izvajati na lokalni ravni, najprej v Indiani (ZDA), nato v Angliji s potrošniškimi in proizvodnimi zadrugami in nazadnje v letih 1832–34 v obliki dveh »nacionalnih pravičnih borz dela«, ki sta bili ustanovljeni v Londonu in Birminghamu. V teh dveh krajih je bil kot lokalna valuta vzpostavljen sistem »delavskih bankovcev«. Delavci so deponirali svoje izdelke in bili plačani z delavskimi bankovci na podlagi povprečnega ocenjenega časa za njihovo izdelavo. Teh bankovcev ni bilo možno zamenjati za funte, vendar so jih lahko uporabili za nakup deponiranih izdelkov drugih delavcev. Za obračunsko enoto so uporabljali uro, zato so obstajali bankovci v vrednosti 1 ure, 2 ur itd. Kljub temu pa je za enoto ure stal funt, saj je bila določena stroga protivrednost 6 penijev na uro. V prvih mesecih sta bila oba poskusa izredno uspešna, saj se je število delavcev močno povečalo in doseglo 840 članov. Na žalost je zaradi organizacijskih težav sistem kmalu propadel in se je leta 1834 ustavil. Problem je nastal zaradi razlik v ritmu deponiranja in nakupov, saj je bilo vsak teden v povprečju deponiranih 40 000 ur blaga, nakupi pa so predstavljali le polovico tega (Blanc, 2006).

Poskusi, temelječi na zamisli Silvia Gesella

Silvio Gesell (rojen 17. marec, St. Vith, umrl 11. marec 1930, Berlin) je posloval kot uvoznik in proizvajalec ter se med svetovno krizo zanimal za valutno vprašanje. V svojem prvem delu »Velutna reforma kot most do socialne države« (1891) je podal predlog o denarju, ki se ne bi smel prodajati (Blanc, 2006).

Gesell je svoje prve ekonomske ideje razvil v povezavi z argentinsko krizo v devetdesetih letih 19. stoletja ter po selitvi v Švico napisal knjigo »Naravna gospodarska ureditev« (1916). V svojem delu je pisal o prizadevanju osvoboditve denarja od obresti in zemljo od rente. Delavci bi naj prejeli celotno vrednost svoje proizvodnje, konkurenca med ljudmi pa bi se tako razvijala na pravični podlagi in gospodarstvo bi lahko cvetelo. V Evropi so od začetka prve svetovne vojne pa vse do depresije tridesetih let potekale razprave o Gesellovih predlogih, ki so bili zastavljeni širše, čeprav so bili poskusi na podlagi njegovih idej vedno vzpostavljeni le na lokali ravni. Prvi poskus žigosanega denarja se je izvedel leta 1930 v Nemčiji, katerega pobudnik je bil Gesellov inženir in prijatelj Hans Timm. Poskus je temeljil na menjalni banki in žigosanih bankovcih, imenovanih wära, začel pa se je v majhnem mestu Schwanenkirchen, kjer so zaprli premogovnik. S pomočjo wära denarja je bilo omogočeno financiranje za izplačilo plač ob ponovnem odprtju rudnika. Kmalu za tem je vlada trdila, da sistem škoduje privilegiju centralne banke ter z oktobrom 1931 prepovedala uporabo te vrste denarja. Najpomembnejši poskus pospešenega denarja je potekal v majhnem mestu na avstrijskem Tirolskem v letih 1932–33, Wörglu. Revno mesto Wörgl z 2000 prebivalci, ki je skupaj z okolico štelo 1500 brezposelnih oseb, še danes velja za matični poskus vseh nadaljnjih. Mesto je bilo v stečaju, zato je takratni župan uvedel sistem žigosanih bankovcev »delovni bankovci«, od 1 do 10 šilingov, ki jih je izdajal občinski urad. Imetniki so morali vsak mesec za vzdrževanje njegove vrednosti kupiti znamke v vrednosti 1 % njihove nominalne vrednosti. Občinski urad je del plač občinskih uradnikov plačeval s tem žigosanim denarjem, ki je nato krožil po mestu in okolici. Med drugim so ga sprejemali za plačilo davkov, hkrati pa je bil zamenljiv z avstrijskim šilingom, pri čemer je prevzel 2-odstotno dajatev. Zaradi izboljšanja finančnega stanja so se pojavile tudi želje vzpostavitve v drugih mestih, nakar je avstrijska vlada leta 1933 prepovedala načelo lokalnega žigosanega denarja (Blanc, 2006).

Avtor Blanc (2006) poudarja, da je bilo še nekaj drugih poskusov, kot na primer v Združenih državah Amerike ter številni v Franciji, ki žal niso bili preveč uspešni.

3.2 Vrste lokalnih valut

Pomembno je omeniti, da poznamo več vrst lokalnih valut. Najbolj je to razvidno prav od primera do primera, ki so opisani v naslednjem poglavju. V tem podpoglavju pa bomo zato predstavili posamezne vrste ter nekaj predstavnikov za lažje razumevanje delovanja posamezne lokalne valute.

Poenostavljeno Jurman (2020) razlaga, da poznamo dve vrsti komplementarnih valut. Delimo jih na zamenljive ter takšne, ki delujejo po načelu vzajemnega kredita. Delovanje zamenljivih valut temelji na zamenjavi nacionalne valute (npr. evro) z lokalno oziroma komplementarno valuto. To pomeni, da bi posameznik moral najprej zaslužiti nacionalno valuto, ki bi jo lahko kasneje zamenjal za lokalno valuto. Običajno se uporablja razmerje ena proti ena, saj omogoča, da se izdajatelj izogne dodatnim težavam s preračunavanjem vrednosti. Primera takšnih lokalnih valut v Sloveniji sta murske krone ter bon sternal.

Valute po načelu vzajemnega kredita nastanejo z zamenjavo neizkoriščenih zmogljivosti za menjalno sredstvo, s katerim lahko posamezniki kupujejo znotraj trgovalnega sistema. Takšne valute se imenujejo tudi valute po načelu ničelnega trga, saj velja načelo, da je stanje znotraj trgovalnega sistema vedno enako nič. Tak sistem ima prednost, saj vsako menjalno sredstvo nastane iz nič; vsaka neizkoriščena zmogljivost predstavlja plačilno sredstvo (Jurman, 2020).

Čeprav takšna delitev ni napačna, drugi avtorji lokalne valute delijo na pet vrst:

- valute po načelu vzajemnega kredita,
- dopolnilne valute, podprte z rezervami,
- fiat dopolnilne valute,
- digitalne peer-to-peer valute,
- sektorske valute (Gelleri, 2020).

Valute po načelu vzajemnega kredita

Valute po načelu vzajemnega kredita Gelleri (2020) opisuje kot takšne, ki se ustvarjajo znotraj skupnosti, ne da bi potrebovali zunanjo referenčno ali rezervno valuto – niso podprte z nacionalno valuto. Uporabljajo se lokalno v nekomercialnih okoljih, med podjetji ali na različnih področjih družbenega življenja. Takšne valute omogočajo dostop do kreditov in likvidnosti vsem, ki lahko in želijo prispevati k skupnosti. Ustvarjanje kreditov izvajajo udeleženci sami, kreditni limit pa določa skupna institucija. Več kot je udeležencev, višja je možna omejitev. Je vzajemna, saj so limiti večinoma usmerjeni v sposobnost opravljanja storitev za druge udeležence.

Lokalni menjalni trgovinski sistemi (LETS) in časovne banke spadata med valute po načelu vzajemnega kredita – nekomercialne vzajemne kreditne valute. Osredotočajo se na neformalni in nekomercialni sektor. Ideja teh je povezati ljudi zunaj logike gospodarskih trgov in uskladiti njihove zmogljivosti s povpraševanjem. Oba sistema na splošno opredeljujeta eno delovno uro kot notranjo obračunsko enoto. Večina menjave se opravi z uporabo te enote za merjenje menjalne vrednosti. Udeleženci začnejo z računi, s stanjem nič ter dobijo kreditni limit za nakup storitev od drugih udeležencev. Omejitev za vsakega udeleženca določi skupnost. Ko omejitev znaša deset ur, lahko posameznik kupi blago in storitve, ki so vredni deset ur dela (Gelleri, 2020).

Drugo podskupino vzajemnih kreditov opredeljuje avtor kot komercialne vzajemne kreditne valute. To so takšne, ki se pogosto uporabljajo za zapolnitev gospodarskih vrzeli v času globlje recesije. Običajno se imenujejo »barterski sistemi«. Običajno ti sistemi nimajo centralnega organa za dajanje posojil, kar te vzajemne kreditne valute razlikuje od kreditnih denarnih sredstev, ki jih proizvajajo banke. Večina sistemov, ki spadajo pod to vrsto lokalnih valut, uporablja za obračunsko enoto nacionalno valuto. Tako imenovan notranji kredit se ustvari z nakupom. Vsakemu udeležencu je dodeljena omejitev nakupa, ki temelji na preprostih merilih, kot je število njegovih zaposlenih. Medtem ko kupec prevzame obveznost, prodajalec prejme prenosljivo splošno terjatev, ki je ni mogoče zamenjati v nacionalno valuto. Rezultat nakupa blaga je minus (večinoma brez obresti) za kupca in plus za prodajalca. Ta proces je mogoče opisati kot dejanje decentraliziranega ustvarjanja denarja, v kolikor se lahko pozitivno stanje uporabi za nadaljnje nakupe pri drugih udeležencih. Ko omrežje doseže kritično maso, se možnosti za ponovno uporabo kreditne valute pomnožijo, sistem pa postane učinkovitejši. Najstarejši sistem na tem področju je švicarski WIR, ki ima tudi dovoljenje za poslovanje kot banka. Prednosti takšnih sistemov so sinergije, ki izhajajo iz mrežnih učinkov. Podjetja lahko optimizirajo svojo prodajo z uporabo možnosti rednega trga, hkrati pa imajo koristi tudi od sekundarnega trga mreže. Težave na rednem trgu je tako v številnih primerih mogoče premostiti in nadomestiti (Gelleri, 2020).

Dopolnilne valute podprte z rezervami

Dopolnilne valute podprte z rezervami delujejo tako, da nacionalna valuta ali določeno blago deluje kot rezerva za povečanje zaupanja v dopolnilno valuto. Najpogostejša oblika te vrste so regionalne valute, podprte z rezervami. Emitirajo jih lokalna združenja predvsem za spodbujanje lokalnih poslovnih ciklov in tudi za spodbujanje nadaljnjih socialnih ciljev. Večina pobud se začne s papirnatimi valutami, ki so določene po menjalnem tečaju ena proti ena v primerjavi z nacionalno valut. Uporabniki lahko lokalno valuto kupijo pri izdajatelju in jo spravijo v obtok tako, da jo uporabljajo za nakupe v lokalnih podjetjih, ki so se dogovorila, da bodo to valuto sprejemala. Nacionalna valuta v tem primeru služi kot rezerva. Takšno lokalno valuto lahko nazaj v nacionalno zamenjajo samo podjetja in ne državljani. Ob menjavi se jim zaračuna pristojbina med nič in deset odstotkov, ki se velikokrat uporabi za donacije lokalnim organizacijam. Majhni sistemi pogosto ne prevzemajo tveganj, zato imajo tudi 100-odstotne rezerve. Lokalne valute, ki sodelujejo s hranilnicami, jih uporabljajo kot osnovo za posojila podjetjem. Večina takšnih lokalnih valut je tudi časovno omejenih in imajo zapadlost, ki je primerljiva z nakupnimi kuponi. Časovna omejitev se uporablja za ohranjanje visoke in stabilne količine denarja v obtoku (Gelleri, 2020).

Gelleri (2020) poudarja, da nekatere lokalne valute kot rezervo ne uporabljajo nacionalne valute, temveč blago (košarice hrane ali surovin). V dvajsetih letih 20. stoletja (čas visoke inflacije) so lokalne skupnosti v Nemčiji izdajale izredne valute (Notgeld), ki so bile zavarovane z žitom.

Fiat dopolnilne valute

Fiat valute vrednost pridobivajo zato, ker jih je mogoče uporabiti za plačevanje davkov. Med fiat valute toraj uvrščamo večino nacionalnih valut. Prav tako pa obstajajo dopolnilne valute, ki jih izdajajo skupnosti in jih sprejemajo za plačilo davkov poleg nacionalne valute. Tako so od konca 17. stoletja ameriške kolonije uporabljale »kolonialne skripce« ter z njimi zagotovile

regionalni gospodarski vzpon. Najprej so za odkup dajali jamstva, kasneje pa so jih opustili, saj so province le redko imele sredstva za materialno jamstvo, medtem ko se je zaupanje v valuto, ki jo je bilo mogoče uporabiti za odkup davkov, povečalo. Kot pri davkih je bila lahko tudi vera močno sidro, saj je ustvarjala povpraševanje po kovancih. Te so namreč potrjevali templji in so se lahko uporabljali kot sredstvo za žrtvovanje. Najpomembnejše za komplementarne fiat valute je torej, da imajo delujoče »sidro«, kot so na primer davki (Gelleri, 2020).

Digitalne peer-to-peer valute

Peer-to-peer ali valute med vrstniki so najmlajša vrsta dopolnilnih valut. So različica fiat valut, vendar z decentraliziranim ustvarjanjem in kroženjem denarja. Kriptovalute so na primer fiat valute in svojo vrednost pridobivajo iz zaupanja udeležencev. Model je ustvarjen tako, da je denar, ki ga ena oseba (peer) posreduje drugi osebi (peer), kjer pa za izvedbo transakcije ni potrebna nobena tretja oseba. Že pionirja na tem področju Michael Linton in Bernard Leitaer sta sanjala o takšnih digitalnih peer-to-peer valutah, ki bi jih bilo lažje uporabljati kot centralno organizirane sisteme. Od devetdesetih let so mnogi že predlagali različne programske rešitve, vendar se nobena ni začela izvajati. Te zamisli je uporabil izumitelj Bitcoina ter predlagal tehnološko rešitev, ki temelji na porazdeljeni knjigi in tehnologiji veriženja blokov. Trenutno so kriptovalute prevladujoča oblika za izvajanje peer-to-peer valut. Pravila so implementirana v programskem algoritmu ter jih je mogoče spreminjati le znotraj tega oblikovnega okvirja. Ob začetku Bitcoina je vanj verjelo le nekaj ljudi, za dve pici pa je bilo potrebno odšteti 10.000 bitcoinov, danes pa se bitcoin uporablja kot hranilec vrednosti (Gelleri, 2020).

Sektorske valute

Gelleri (2020) opisuje sektorske valute kot takšne, ki so namenjene posameznim vprašanjem. Na primer financiranju varstva starejših, varstva okolja, mladinskega dela in spodbujevalnih shem. Podobno kot časovne banke sektorske valute preprečujejo individualizacijo ter oblikujejo skupnost in družbena omrežja. Od LETS in časovnih bank se razlikujejo po tem, da so zasnovane za posebne probleme, npr. izobraževanje, oskrbovano delo ali njihovačasna uporaba v primeru krize. Dober primer je Torekes v Belgiji, kjer mesto socialno in okolijsko delo nagraduje s papirnatim kuponom, ki ga je mogoče uporabiti pri najemu vrtnih parcel ali nakupu ekološke hrane. V japonskem sistemu Fureai Kippu ali v avstrijskem Zeitpolster pa se urni dobropisi pridobivajo z delom za starejše. Te dobljene dopropise je mogoče kasneje uporabiti tudi zase ali pa jih prenesti na sorodnike za takojšnjo uporabo. Drugi sistemi vključujejo sisteme bonusov, kot na primer klimatski bonus, kjer stranke zbirajo bonus točke in jih zamenjajo za blago in storitve. Sektorske valute so bile večkrat uporabljene v času naravnih nesreč, na primer v begunskih taborščih za organizacijo medsebojne pomoči. Izdatelji so pogosto organizacije za pomoč, občine in lokalne pobude. Obstajajo tudi razne kombinacije, kot je pobuda Banco Palmas v Braziliji. Včasih sodelujejo z lokalnimi oblastmi pri izplačevanju subvencij revnim družinam na predplačniške račune. Družine lahko tako denar porabijo na lokalnem območju s pametnim telefonom ali kartico. Sektorske valute pogosto pokrivajo le obvladljiv razpon, vendar so prav zato lahko zelo učinkovite.

Tabela 1: Vrste lokalnih valut

Kriterij/vrsta	Komercialne vzajemne kreditne valute	Nekomercialne vzajemne kreditne valute	Dopolnilne valute podprte z rezervami	Fiat/peer-to-peer valute	Sektorske valute
Primeri	Sardex, Bartercard, WIR	LETS, SEL, Timebanks	Chiemgaue, Eusko, Sarubobo Coin,	Kolonialne skripce, Mana, Sarafu	Torekes, Banco Palmas
Cilji	Povečanje izkoriščenosti	Uporaba spretnosti na zasebni ravni	Krepitev lokalnih podjetij, spodbujanje neprofitnih organizacij	Vse vrste družbenih ciljev	Socialni in ekološki cilji
Nosilec sistema	Trgovski zastopniki, WIR-kooperativa	Združenja, skupine	Združenja, zadruga	Omrežja, združenja, organi	Združenja, lokalni organi
Enota	Nacionalna valuta	Čas, nacionalna valuta	nacionalna valuta ali dobrine	Lastna fiat enota	Čas, energija, hrana, točke
Emisija	Medsebojni krediti, WIR - posojila	Medsebojni krediti	Menjava in posojila	Fiat	Nagrada, menjava, posojila
Izdajatelj	Posojilojemalec ali banka (WIR)	Posojilojemalec	Nosilec sistema	Posameznik, omrežje	Nosilec sistema
Rezerva	Vzajemna zavezanost, varnostna rezerva	Vzajemna zavezanost	Nacionalna valuta, dobrine, viri	Pogosto brez rezerve ali pogodbe	Zavezanost skupnosti
Zamenljivost v nacionalno valuto	Brez uradne konvertibilnosti	Brez konvertibilnosti	Omejena s pristojbinami, pogosto uporablja za dobrodelne namene	Spremenljivi v menjalni tečaj	Brez konvertibilnosti ali omejeno
Vrsta menjave	Digitalno	Digitalno ali gotovina	Digitalno in/ali gotovina	Digitalno	Digitalno ali gotovina
Nosilec valute	Podjetja	Fizične osebe	Uporabniki v regiji	Globano ali določeno	Uporabniki znotraj ciljnih skupine

Vir podatkov: (Gelleri, 2020)

4 LOKALNE VALUTE V TUJINI

S konceptom lokalnih valut se lahko najhitreje in najbolj poenostavljeno srečamo prav na podlagi posameznih primerov. V tem poglavju bomo torej predstavili nekaj določenih predstavnikov lokalnih valut, ki jih lahko zasledimo v tujini.

4.1 WIR

WIR, kar v nemščini pomeni »mi«, je najdlje preživela skupnostna – lokalna valuta, včasih poimenovana tudi dopolnilna valuta. Izraz dopolnilna valuta se uporablja za odražanje želje po dopolnjevanju in ne po nadomeščanju nacionalne valute (Stodder, 2016).

Švicarski Wir je leta 1934 ustanovila manjzna skupina podjetnikov, ki jim je finančna kriza v medvojnem obdobju izničila dohodek in je temeljil na izkušnjah menjalnih in kompenzacijskih sistemov v Skandinaviji in na Baltiku. Sprva se je imenoval *Freiwirtschaftsring-Genossenschaft* (združeni krog svobodnega gospodarstva) vse do leta 1998, ko se je začelo uporabljati ime WIR. Avtor navaja, da je bil glavni razlog za ustanovitev Wir kriza leta 1929 in s tem iskanje načinov, kako ublažiti njene posledice, ter načinov, da prihodnja kriza ne bi mogla ponovno povzročiti toliko škode (the economy journal, 2023).

Ustanovitelji so se v skladu s teorijo svobodnega gospodarstva misleca Silvia Gesella želeli zoperstaviti omejeni ponudbi denarja in kopičenju denarja tako, da se uporabljen denar ne bi obrestoval. Tako imenovan »prosti denar« se je pozneje imenoval »nevtralni denar« in za denar, ki je ostal na prostem, je bilo treba plačati pristojbino za zadržanje (Bank WIR, 2023).

Kot zadružna banka uporabljajo tudi slogan »iz Švice za Švico«. Od leta 1936 naprej veljaja za WIR banko švicarski zvezni zakon o bančništvu, kar pomeni, da ima pravice in obveznosti banke (Bank WIR, 2023).

Danes ima banka Wir desetmestni promet in več kot 60.000 članov, večinoma so to mala in srednje velika podjetja v gradbeništvu, gostinstvu, proizvodnji in trgovine na drobno. Tem članom banka zagotavlja kredite s skoraj ničelnimi obrestmi ter možnost trženja. Omogočajo tudi izmenjavo blaga in storitev z lastno valuto banke: frankom WIR, ki je vezan na nominalno vrednost, vendar ga ni mogoče zamenjati z navadnimi švicarskimi franki. Banka WIR ima proticiklični učinek, kar pomeni, da pomanjkanje nacionalne valute ne vpliva na njihovo gospodarsko dejavnost. V času recesije se širi, v času konjunktura pa se krči. Uporabnikom, malim in srednje velikim podjetjem, to omogoča, da preživijo in celo uspevajo v času negotovosti v uveljavljeni ekonomiji (Dodd, 2015).

Tudi Stodder (2016) navaja, da se obtok WIR-a v recesiji dejansko pospeši, saj so ljudje, ko kopičijo svoje omejene zaloge švicarskih frankov, bolj pripravljeni uporabljati WIR za tržne menjave. Navaja tudi, da so WIR nekoliko manj vredni kot švicarski franki (CHF), saj so manj prenosljivi – ni jih mogoče zamenjati za drugo valuto niti jih ni mogoče zamenjati zunaj kroga uporabnikov WIR. Približno 80 % uporabnikov WIR sestavljajo mala in srednje velika podjetja in večja podjetja, preostalih 20 % uporabnikov pa predstavljajo gospodinjstva.

WIR banka v Švici povezuje ljudi, denar ter mala in srednje velika podjetja, izkoriščajo priložnosti ter ustvarjajo večjo vrednost. Danes ponujajo varčevalne in pokojninske rešitve, mrežo MSP z lastno dopolnilno valuto, ki ustvarja priložnosti, promet in zaslužek za več strank. Predvsem pa želijo strankam vzbuditi občutek, da s svojim denarjem spodbujajo blaginjo v Švici (Bank WIR, 2023).

V sistemu WIR lahko vsi udeleženci kupujejo drug od drugega, pri čemer bančna programska oprema beleži stanje vseh udeležencev. Vsi novi udeleženci se prijavijo za članstvo in začnejo s stanjem nič WIR na svojem tekočem računu. Uporabniki lahko nato začnejo prodajati blago ali storitve drugim članom omrežja in v zameno prejmejo franke WIR. Tako se kupčev bančni račun bremeni, prodajalčev račun pa se hkrati za enak znesek knjiži v dobro. Prodajalci se pogosto oglašujejo na spletni strani bančne tržnice ter se med seboj in s potencialnimi strankami srečujejo na rednih regionalnih sejmih. Banka ponuja kupcem možnosti izbire med plačilom v švicarskih frankih (CHF) ali WIR (the economy journal, 2023).

WIR pride v obtok z izročitvijo kredita enemu od članov ter se umakne iz obtoka s plačilom kredita. Kot smo že opredelili, se vaute WIR v skladu s statutom banke ne more zamenjati v švicarske franke, kar jim omogoča, da denar ostane znotraj kroga zadruga. Bankovcev WIR ni, od leta 1995 so čeke nadomestile plačilne kartice, kasneje pa je bila dodana še spletna storitev. Ker vsi udeleženci ne sprejemajo plačila svojih storitev v valuti WIR, so pogoste tudi transakcije, ki so delno v valuti WIR ter delno v CHF. Uradni člani so tisti udeleženci, ki sprejemajo več kot 30 % plačil v valuti WIR, čeprav je veliko takih, ki sprejemajo tudi do 50 %. Za neuradne člane pa toraj veljajo tisti, ki ne morejo zagotoviti vsaj 30 % prejemka v valuti WIR. Svoje stroške WIR pokriva z različnimi mehanizmi. Eden je povezan s pristojbino za transakcije, ki znaša 0,06 % za člane in dvakrat toliko za neuradne člane. Hkrati se zaračuna tudi pristojbina za storitve v višini 1,75 % od hipotekarnih posojil. Zadnji vir prihodkov pa so obresti na posojila, ki jih plačujejo podjetja, ki sodelujejo v skupnosti WIR. Tudi tukaj se razlikuje med uradnimi in neuradnimi člani, saj uradni člani plačujejo 3,5-odstotno nadomestilo, neuradni udeleženci pa 2,5-odstotno nadomestilo. Obrestne mere se gibljejo med 1 % in 1,5 % (the economy journal, 2023).

4.2 BerkShares

BerkShares so lokalna valuta, ki jo uporabljajo v regiji Berkshire ameriške zvezne države Massachusetts. Kot gotovina se uporablja v sodelujočih podjetjih na območju, tako da denar ostane v lokalnem območju. BerkShares so papirnati bankovci, ki so v celoti podprti z ameriškimi dolarji ter so tudi zanje zamenljivi v različnih poslovalnicah treh bank, kjer so na zalogi. Sprejema jih več kot 350 sodelujočih podjetij v lokalni lasti. BerkShares je mogoče brezplačno pridobiti, sprejeti in porabiti, zamenjati pa jih je mogoče v ameriške dolarje po 1,5 % menjalni proviziji (BerkShares, 2021).

Delnice BerkShares lahko torej uporabniki dobijo pri lokalnih bančnih poslovalnicah, zamenjajo pa jih lahko po stopnji 1 ameriški dolar (USD) na eno delnico BerkShares (BerkShares, 2022).

BerkShares, inc. je demokratično strukturirana neprofitna organizacija, ki izdaja delnice BerkShares. Od leta 2006 sodeluje s sodelujočimi občinskimi bankami, podjetji na območju in lokalnimi neprofitnimi organizacijami, da bi z lokalno valuto in povezanimi prizadevanji

okrepila regionalno gospodarstvo Berkshire. Te delnice služijo kot orodje za gospodarsko opolnomočenje skupnosti in razvoj v smeri regionalne samozadostnosti. Izbira te valute je zavestna zaveza, da prebivalci kupujejo lokalno ter se zanimajo za zdravje in blaginjo njihove skupnosti (BerkShares, 2021).

Papirnati bankovci, ki jih uporabljajo BerkShares, so upodobljeni s slavnimi lokalnimi junaki in različnimi umetniškimi deli. V uporabi so BerkShares bankovci za 1, 5, 10, 20 in 50 BerkShares.

Na bankovcu za 1 BerkShare lahko opazimo podobo Mohikancev, ki je bilo pleme s približno 20.000 prebivalci in so bili pred prihodom Evropejcev v začetku 17. stoletja prevladujoča indijanska skupina na območju reke Hudson. Prav zaradi njihove starodavne domovine – okrožja Berkshire, so upodobljeni na bankovcu kot lokalni junaki.

Bankovec za 5 BerkShares krasi podoba Dr. Williama Edward Burghardt Du Boisa. Bil je znanstvenik, zgodovinar, sociolog in ustanovitelj gibanja za državljanske pravice, med drugim je bil tudi ustanovitni član Nacionalnega združenja za napredek barvnih ljudi ter je pomagal voditi panafriško gibanje.

Robyn Van En je tista, ki jo lahko opazimo na bankovcu za 10 BerkShares. Bila je ustanoviteljica in lastnica kmetije Indian Line Farm ter ustanoviteljica različnih organizacij. Zavzemala se je predvsem za pridelavo hrane, cvetja in rastlin v regiji, ki neguje lokalno okolje in lokalno gospodarstvo.

Romanopisec, esejist, pesnik in pomorščak Herman Melville je upodoben na bankovcu za 20 BerkShares. Najbolj je znan kot avtor ameriškega romana Moby-Dick (1851) in je izhajal z območja Berkshire.

Zadnji bankovec, za 50 BerkShares, pa krasi Norman Rockwell, ki je eden najbolj priljubljenih ameriških umetnikov 20. stoletja ter hkrati tudi priljubljen junak Berkshira (BerkShares, 2022).

V letu 2022 so izdali v uporabo tudi aplikacijo »BerkShares app«, kjer je mogoče sredstva iz skoraj vseh bank prenesti neposredno v aplikacijo, ki deluje kot digitalna denarnica. Kadar stranke namesto kreditne kartice uporabijo digitalno ali papirnato BerkShares, lastniki podjetij ne plačajo nobenih provizij za transakcije, kar je zanje zelo ugodno in še dodatno spodbuja kroženje BerkShares v lokalnem gospodarstvu (Amer, 2022).

4.3 Fureai Kippu

Če želimo razumeti razvoj japonskega Fureai Kippu, se moramo najprej vrniti v leto 1985, ko je Združenje za raziskovanje skrbi za starejše (sedež v Takamatsu – Kawaga) uvedlo program Time Stock. Šlo je za obliko časovnega bančništva, ki bi naj spodbudil ljudi, da postanejo prostovoljci v Tokiu. Svoj čas prostovoljstva bi se jim nato štel kot časovni dobropis, ki bi ga lahko sami ali njihovi sorodniki uveljavljali kjerkoli v državi. Takšna shema je pritegnila veliko pozornosti, prav zato pa je bilo kasneje, leta 1991 ustanovljeno Združenje japonskih sistemov oskrbe (AJCS). Organizacije prostovoljnega sektorja in sektorja skupnosti (VCS) so morale za vključitev v AJCS izpolnjevati določene zahteve; morale so biti prostovoljno združenje ali določena neprofitna družba, sprejeti pa so morali tudi sistem časovnih zalog. Za sistem Time Stock so bili ciljna skupina oskrbovalci. Le-ti so si lahko za vsako uro dela v oskrbi zbrali eno točko, ki jih je skrbniška VCS shranila. Te točke so lahko oskrbovalci uporabljali v vseh

organizacijah, ki so delovale v okviru AJCS, zase ali za sorodnike. Omogočali pa so tudi izplačilo opravljenih ur za denar namesto zbiranja točk v sistemu časovnih zalog. V letih 1998 in 1999 je sistem postopoma začel izgubljati pomen. Zmanjševati se je začelo število oskrbovalcev ter tudi uporabnikov storitve. Sprejetje novega zakona o neprofitnih organizacijah ter uvedba sistema zavarovanja za dolgotrajno oskrbo pa je še dodatno vplivalo na upad sistema (Nakagawa, Laratta, & Bovaird, 2011).

Fureai Kippu se prevaja kot »vstopnica za skrbno razmerje« in je elektronska valuta, ki pretvori uro dela pomoči starejši osebi v kredit, ki se hrani v spletnem sistemu časovnih zalog (Hodges, 2017).

Sistem je leta 1992 uvedla Fundacija za novo blaginjo kot razvoj programa Time Stock. Fureai Kippu je sicer na videz zelo podoben sistemu Time Stock, ampak se v resnici precej razlikuje. Oseba, ki potrebuje oskrbo, lahko pri neprofitni organizaciji kupi »vstopnico – vozovnico«, katere cena je običajno 10 USD (1 USD = 80 JY). Ta vozovnica se nato izroči oskrbniku – posamezniku, ki zagotavlja storitve oskrbe, ki jo lahko uporabi sam ali jo uporabi kdo od njegovih sorodnikov, ki tudi potrebuje oskrbo. Avtorji navajajo, da so v sistemu Time Stock delovali le oskrbovalci, ki so bili člani podružnic AJCS, medtem ko naj bi vozovnice Fureai Kippu izmenjali vsi, ki so vključeni v shemo kot uporabniki ali oskrbovalci. V sistem Fureai Kippu so se vključevale številne neprofitne organizacije, ki jih podpira Fundacija za novo blaginjo, vendar se upravljanje, izbira storitev in način uporabe med posameznimi organizacijami razlikujejo (Nakagawa, Laratta, & Bovaird, 2011).

Obstajata dva generična tipa/modela sistema Fureai Kippu. Prvi izmed sistemov vključuje preprost in tradicionalni sistem vzajemnih izmenjav, v katerem zasledimo časovne kredite ter je osredotočen na dejavnost »od osebe do osebe«. Drugi model pa uporablja konvencionalni denar, ki je v svetovnih časovnih bankah razmeroma neznan, na Japonskem pa prevladuje. Tukaj uporabniki storitev, ki nimajo časovnih kreditov, plačujejo majhne pristojbine za storitev (Mayashi, 2012).

Tasukeai hureai – Kippu za storitve so uvedle organizacije, ki delujejo predvsem na področju oskrbe. Njihov namen je bil spodbuditi k prostovoljnim dejavnostim za starejše ljudi, ki imajo težave s pismenostjo, mobilnostjo itd. V tem sistemu se uporablja izmenjava vozovnice med prostovoljcem/oskrbnikom ter uporabnikom, pri čemer pa sta oba člana organizacije, ki izvaja shemo. Prav zato se vozovnice običajno uporabljajo na določenih geografskih območjih, kjer deluje organizacija. Primer organizacij, ki uspešno izvaja takšno shemo, je You-I-Net in se nahaja v mestu Nagareyama. Uporabniki storitve izročijo za eno uro vrednost 8 točk (10 USD) oskrbniku, ki opravlja storitev. Transakcija avtomatsko obema (oskrbniku in uporabniku) zagotovi članstvo v You-I-Net. Prostovoljni oskrbnik mora od prejetih 8 točk 2 točki (v vrednosti 2,50 USD) nakazati mreži You-I-Net, preostalo vrednost pa obdrži. Oskrbniki se lahko sami odločijo, ali bodo vzeli denar ali pa uporabili sistem točk, ki jih lahko prihranijo ali ponovno vložijo v mrežo You-I-Net.

Chiiki kasseika hureai kippu pa pomeni »vstopnica za oživitev in razvoj lokalne skupnosti« in ima širše področje uporabe. Ker se uporablja za širšo paleto storitev, se prostovoljno delo razširi na področja. To so prevozi otrok v šolo in iz nje, vodenje kuharskih tečajev itd. Glavna razlika med tasukeraai hureai in chiiki kasseika hureai je, da lahko uporabniki pri drugem modelu izmenjujejo vozovnice za opravljene storitve tudi z oskrbovalci, ki niso člani

organizacije, ki vodi shemo. Čiiki se je lahko med drugim uporabljala tudi za plačevanje računov v nekaterih lokalnih bolnišnicah, kavarnah in restavracijah. Shema po navedbah nekaterih organizacij ni dobro delovala, saj je uporabniki in oskrbniki niso najbolje razumeli (Nakagawa, Laratta, & Bovaird, 2011).

4.4 Liberty Dollars

Liberty Dollar je bil zasebni valutni sistem, katerega začetnik je bil Bernard von NotHaus, leta 1998. Izdelava danarja je potekala v podjetju, ki se je sprva imenovalo »National Organization for the Repeal of the Federal Reserve and the International Revenue Code (NORFED)«, kar lahko prevedemo kot »nacionalna organizacija za razveljavitev zvezne rezerve in davčnega zakonika«. Zaradi negativne pozornosti, ki jo je dobivalo podjetje, zaradi vnetljivega imena, se je kmalu preimenovalo v Liberty Services – storitve svobode/svobodne storitve (Stanford Computer Science, 2011).

Po besedah ustanovitelja je bil namen zagotoviti alternativno valuto valuti, ki jo izdaja ameriška zvezna vlada; valuto, ki je podprta z zlatom in srebrom in je zato odporna na inflacijo. NORFED je te kovance izdelal za 1, 5, 10 in 20 dolarjev v srebru ter 500 dolarjev v zlatu (Headly, 2020).

Dolarji svobode so bili drugačni kot veliko število valut po svetu, vključno z ameriškim dolarjem. Bili so zavarovani z določeno težo plemenite kovine (srebra in zlata), tako je na primer 20 dolarjev svobode znašalo eno unčo (1 ounce-unča = 28,35 grama) srebra. Prav tako so imeli dolarji svobode za razliko od večine drugih oblik lokalnih oziroma alternativnih valut nominalno vrednost v ZDA in so bili lahko zamenjani za ameriške dolarje ter so vključevali ne samo bankovce, temveč tudi kovance. Tako imenovani Liberty Dollars so pritegnili pozornost uradnikov zvezne vlade, kjer se je o natančni zakonitosti te valute veliko razpravljalo. Največ nejasnosti je bilo zaradi vprašanja, ali so bili v obtok posredovani kot ponarejeni dolarji, saj so bili preveč podobni amerišskemu dolarju. Kmalu so iz urada za graviranje in tiskanje prejeli potrdilo, da to ni nezakonito, saj na bankovcih ni bilo napisa »legalno plačilno sredstvo« (Stanford Computer Science, 2011).

Več na temo dolarjev svobode ter njihovi problematičnosti in prepovedi bomo zapisali v poglavju o vplivih uporabe lokalnih valut.

4.5 Simec

Giacinto Auriti je bil bogat upokojen profesor prava, ki je julija leta 2000 v italijanskem mestu Guardiagrele med prebivalci začel krožiti zasebno valuto, imenovano simec. Auriti je želel s tem dokazati svojo dolgoletno teorijo, da ima vsaka valuta večjo kupno moč, če je v rokah potrošnikov in ne bank (UIA, 2023).

Profesor je prepričal več trgovcev na drobno, da so se prijavili, saj jim je ponudil omamno ponudbo. Simec je bil vezan na takratno liro in je za vsako prejeto liro izročil dvakrat več simecov. Prebivalci mesta so kmalu izvedeli za ponudbo ter v vrstah čakali, da bi zamenjali valuto ter s tem podvojili svojo kupno moč. Trgovci na drobno, ki so sodelovali, so prejeli tako imenovane simece ter imeli koristi od razmaha potrošnje. Nato bi naj valuto vrnili nazaj Auritiju, ki bi jim zamenjal simece nazaj v lire. Valuta je ustvarila približno 1,7 milijona funtov

prometa, profesor Auriti pa je menil, da bo simec postala nacionalna in nato mednarodna valuta (Carroll, 2000).

UIA (2023) navaja, da je Auriti natisnjene simece prodajal po enaki ceni kot liro, nato pa trgovcem jamčil, da jih bo odkupil po dvakratni vrednosti, s čimer bi trgovce spodbudil k nižjim cenam.

Hitro širjenje lokalne valute je vznemirilo lokalne uradnike, ki so finančni policiji ukazali, naj zaseže simece v obtoku. Kmalu je sodišče v Chietiju, glavnem mestu pokrajine, simece vrnilo, saj je v italijanski zakonodaji prepovedano ponarejanje nacionalne valute, ne pa tiskanje lastnega denarja (Tagliabue, 2001).

4.6 Toreke

Soseska Rabot-Blaisantvest v Gentu (Belgija) je leta 2010 ustanovila podjetje Toreke, da bi spodbudila prispevek in zaveznost prebivalcev k soseski in varstvu okolja (Shochat, 2016).

Lokalni kovanec toreke pomeni majhen stolp in je dobil ime zaradi velikih stanovanjskih blokov na tem območju. Uvedba tega dopolnilnega sistema valute je bil poskus, ki ga je v imenu Flandrijskega ministrstva za zaposlovanje in socialno gospodarstvo izvedla mreža Netwerk Vlaanderen v upanju, da bi banke spodbudili k drugačnemu pristopu do denarja. Toreke lahko zasluži vsak prebivalec okrožja Rabot, večinoma pa to priložnost izkoriščajo tisti, ki imajo veliko prostega časa in jim primanjkuje denarja (Nys, 2015).

Toreke so torej lokalna valuta, ki jo izda mesto in jo je mogoče zaslužiti v zameno za opravljanje različnih dejavnosti v skupnosti. Da bi si jih prislužili, so lahko ljudje najprej sodelovali pri ustvarjanju vrtov, nagrajevali pa so tudi skromnejša opravila, kot so postavljanje cvetličnih zaboječkov na okenske police ob ulici, vzdrževanje nasadov ob pločnikih kot projekt za polepšanje, nameščanje nalepk (brez reklam) na poštna nabiralnike, da bi zmanjšali količino nezaželjene pošte, nakupovanje za sosede, manjša popravila ali pomoč pri čiščenju športnega igrišča v soseski po tekmi. Toreke so sprejemali kot plačilo najemnine za male sosedске vrtove, sklenjeni pa so bili tudi dogovori z lokalnimi trgovinami, da sprejemajo toreke za določeno blago, ki ga je želelo mesto spodbujati. To si bile večinoma varčne sijalke ali sveža sezonska zelenjava. Sodelujoče trgovine so lahko toreke uporabljale za lastno sodelovanje pri lokalnih dejavnostih ali pa so jih preprosto vrnile na mestni urad, kjer so dobile povrnjene v evrih. Med drugim je bilo toreke možno zamenjati tudi za vozovnice za javni prevoz ter vstopnice za kulturne prireditve ali filme, kar so vse dejavnosti z zelo nizkimi mejnimi stroški dodatne udeležbe (Merkl, 2020).

Merkl (2020) navaja, da je bil projekt tako uspešen, da je bilo spomladi leta 211 prostovoljcev več, kot jih je mesto znalo uporabiti. Od novembra 2010 do sredine septembra 2011 je bilo med 526 različnimi dejavnostmi skupaj zasluženih 30.369 torekov. Uradno je bilo registriranih 242 uporabnikov, vendar je število dejanskih udeležencev večje, saj lahko izmenjave potekajo tudi neposredno med prebivalci samimi.

Shochat (2016) pravi, da je bilo na domači strani toreke navedeno, da lahko uporabniki kovance pridobijo in uživajo njihove ugodnosti z dejanji, kot so: delati družbo starejšim občanom, med šolskim letom brati otrokom šole. Čeprav je imelo vsakih 10 torekov enako kupno moč kot en evro, ga ni bilo mogoče zamenjati zanj.

Nys (2015) poudarja, da sistem dopolnilnih kovancev ne nadomešča evra, temveč je odziv na posebno socialno stisko območja, katerega cilj je spodbuditi lokalno in trajnostno potrošnjo. Toreke tako pomaga zagotoviti večjo socialno kohezijo na območju. Poudarja zaupanje in pravično obravnavo državljanov, saj med udeleženci ne delajo razlik. Ni pomembno, kako dobro ali slabo nekdo nekaj naredi, dokler naredi.

4.7 Ithaca Hours

Ithaca Hours je ena izmed najbolj znanih lokalnih valut Združenih držav Amerike. Avtor povzema antropologa Billa Maurerja, ki pravi, da so Paul Glover in njegovi sodelavci leta 1991 v mestu Ithaca v zvezni državi New York ustanovili podjetje Ithaca Hours. Na lokalni kmečki tržnici so postavili oglasno desko, na kateri so razpravljali o idejah, ki je sčasoma pripeljajo do ustanovitve »Ithaca Barter Board« (IBB), kateri je nadzoroval in upravljal nastajajočo valuto. Kmalu se je pričela izdelava fizične valute Hours, ki je vsebovala vse od serijskih številčk do popisov članov IBB. Glover bi nato naj potoval po mestu ter sestavljal seznam vseh podjetij, ki so bila pripravljena sprejeti Hours. Seznam je bil v kratkem objavljen v časopisu Ithaca Money, skupaj s kuponi in datumi dogodkov, namenjenih spodbujanju uporabe valute. Leta 1998 se je struktura upravljanja valuta spremenila, zato je »Ithaca Hours« postala neprofitna organizacija z izvoljenim upravnim odborom z omejenim mandatom (Fleischmann, 2022).

Glover je ob ustanovitvi valute določil vrednost ene ure Ithaca na 10 USD, na splošno pa se je priporočalo, da se valuta uporablja kot plačilo za eno uro dela. Ithaca Hours je bila namreč valuta, ki je temeljila na času in je skušala ustrezati vrednosti ure dela v mestu. Ob koncu leta 1991 se je približno 20 lokalnih podjetij zavezalo, da bodo sprejemala Ithaca Hours, v naslednjih letih pa se je to število povečalo na več sto. Na vrhuncu je bilo v obtoku več kot 100.000 dolarjev Ithaca Hours. Valuta je bila natisnjena na visokokakovostnem papirju z uporabo šibke grafike, da jih je bilo težko razmnoževati, serijske številke pa so preprečevale ponarejanje (WygranaOnline, 2022).

Tudi Maurer potrjuje, da so Ithaca Hours delovna valuta, ki temelji na času, pri čemer je ena Hour enakovredna eni uri dela. Ithaca Hours se ni dalo zamenjati za nacionalno valuto. V času vrhunca je skoraj 500 podjetij in več kot tisoč posameznikov sprejemalo Hours za vsaj delno plačilo blaga in storitev. Kreditna zadruga Alternatives Credit Union je sprejemala depozite v Hours in omogočala valuti brezobrestna posojila in neposredne subvencije podjetjem in organizacijam skupnosti (Fleischmann, 2022).

Za valuto so stali resnični ljudje, znanja, orodja ter čas in blago, njena vrednost pa se je povečevala z večanjem seznama trgovcev, ki so jo bili pripravljene sprejeti ter večanjem raznolikosti blaga in storitev. Korist od valute je lahko imel kdorkoli, ki je potreboval večjo kupno moč in je imel več časa. To so bili zaposleni za polni delovni čas, ki so želeli še drugega dela; zaposleni za krajši delovni čas; brezposelni; starejši; otroci nad 14 let; poslovneži, ki so si želeli več strank oziroma vsi, ki so želeli prihraniti dolarje ali razviti posel (Silver, 1993).

Leta 2002 je bila izvedena raziskava med 42 uporabniki sistema Hours, kjer so ugotovili, da so bili posamezniki v povprečju v sistem vključeni 8 let, več kot polovica uporabnikov pa je uporabljala sistem kot del svojega primarnega vira dohodka. Ugotovili so tudi, da so bili uporabniki običajno izobraženi starši srednjih let s skromnimi dohodki (Fleischmann, 2022).

4.8 La Peche

Lokalna valuta, znana kot La Peche, je začela s poskusnim obdobjem junija 2014 v Parizu (Francija). Zagovorniki peche so trdili, da spodbuja pravo lokalno gospodarstvo, zmanjšuje vpliv na okolje ter se bori proti špekulacijam in davčnim oazam. Denar teče neposredno od kupca do prodajalca, brez bank in vpletenosti mednarodnega gospodarstva (Ellison, 2018).

Ellison (2018) pravi, da se lahko valuta uporablja za nakup blaga ali storitev v podjetjih, ki jo sprejemajo, en peche pa je enak enemu evru. Ob zamenjavi evrov v peche se odštejejo 3 odstotki, ki se podarijo izbranemu združenju s seznama odobrenih organizacij, za samo uporabo pa je potrebno članstvo v združenju.

Z valuto želijo stranke in podjetja spodbuditi k lokalnim nakupom, s tem pa spodbuditi tudi lokalno zaposlovanje ter zmanjšati okolijsko škodo, ki jo povzroča prevoz (Hird, 2018).

Trenutno se valuta uporablja le v papirnati obliki. Organizacija uporablja odprtokodno programsko opremo ter si prizadeva ustvariti informacijska orodja, ki bi jih lahko delili, da bi poleg papirnate ustvarili še digitalno valuto peche. Ta bi trgovcem na drobno olajšala vsakodnevno upravljanje štetja in članstev (Peche monnaie locale, 2019).

4.9 Lets

Lets (Local Exchange Trading System) ali lokalni menjalni sistem je računalniško podprt sistem menjave, ki je bil razvit v Vancouveru (Kanada) leta 1983 na podlagi prejšnjega projekta iz leta 1976 (UIA, 2023).

Sistem je prvotno ustanovil Škot Michael Linton, ki se je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja preselil na pacifiško obalo Kanade. Odločil se je za manj tradicionalno kariero ter začel vaditi Aleksandrovo tehniko, kmalu pa je bil njegov podvig prekinjen, saj je lesno industrijo prizadela recesija. Ko so preselili še bližnje oporišče ameriški letalskih sil v drugo provinco, je regija izgubila dva največja delodajalca, s tem pa je močno upadla kupna moč. Linton je bil priča nevarnostim, s katerimi so se soočale skupnosti, imel pa je tudi osebno spodbudo, da izumi sistem menjave, ki bi mu omogočil nadaljevanje zdravljenja strank z nezadostno količino denarja. Do leta 1985 se je število članov povečalo na več kot 500 ljudi (Bowring, 1998).

Lets so podobni časovnim bankam, ampak se od teh razlikujejo po načinu nagrajevanja. Člani Lets za svoj prispevek ne zaslužijo kreditne ure, temveč enote imenovane valute, kot so »bobbins« ali »nuts«. Za razliko od ostalih omenjenih lokalnih valut pri Lets ni nujno, da se te valute zaslužijo na podlagi ene enote za eno uro dela. Člani lahko z dragocenim znanjem ali izkušnjami za svoje delo zahtevajo višjo stopnjo nagrade. Valutne enote lahko nato zamenjajo za materialne dobrine, kot na primer zelenjavo ali pa tudi za delo drugih članov (Permaculture association, 2023).

Lets za ljudi vzpostavi trgovalno mrežo v določeni skupnosti, ki za medsebojno trgovanje poleg običajnega denarja uporabljajo tudi notranjo/lokalno valuto. Uporabniki tako upravljajo svojo ponudbo denarja kot način merjenja relativne vrednosti prodanega ali kupljenega blaga ali storitve (Natural Capitalism Solutions, 2023).

Po podatkih fundacije E .F. Schumacherja je po svetu že več kot 1000 takšnih sistemov Lets v državah kot so Anglija, Škotska, Nemčija, Francija, Kanada, Avstralija in Mehika. Po drugih ocenah pa naj bi bilo takšnih sistemov več kot 200, v katere je vključenih do 20.000 ljudi (UIA, 2023).

Sistem omogoča članom sodelovanje v lokalnem gospodarstvu, tudi če ne bi imeli nacionalne valute, saj člani pridobivajo in trošijo kredite z medsebojnim poslovanjem. Lets temelji na petih temeljnih upravljalnih načelih:

- stroški storitev – upravni stroški se povrnejo z računov članov;
- soglasje – nihče ni prisiljen v trgovanje;
- razkritje – vsa stanja na računih in promet so vidni vsem članom;
- enakovrednost z regionalno valuto – lokalna valuta je nominalno enakovredna kanadskih dolarjem (ali drugi nacionalni vauti);
- brezobrestnost – nastale obremenitve niso obrestovani dolgovi in obračunani krediti niso sredstva, ki prinašajo obresti.

Člani ob vključitvi dobijo svoj račun in so vpisani v imenik storitev, ki jih ponujajo in zahtevajo v zameno za žetone lets, ki so znani tudi kot zeleni dolarji. Ti zeleni dolarji se v sistemu prodajajo po enakih pogojih kot nacionalna valuta, venar se nikoli fizično ne depozirajo, izdajo ali zamenjajo. So izključno obračunske enote, tako da ko nekdo opravi storitev za drugega člana, se njuna računa posodobita z ustrezno vrednostjo. Za poplačilo storitve pa ni nujo potrebno izplačilo zelenih dolarjev, temveč lahko posamezniki v zameno opravijo tudi storitev (Downey, 2022).

5 LOKALNE VALUTE V SLOVENIJI

V Sloveniji je koncept lokalnih valut še dokaj nepoznan med prebivalci, čeprav se je že tudi pri nas pojavilo nekaj primerov vzpostavitve in uporabe lokalnih valut. Eden bolj znanih specialistov in hkrati zagovornikov lokalnih valut pri nas je Tomi Jurman, ki je ustanovitelj inštituta za lokalne rešitve – Localist in med drugim tudi avtor knjige Zdravilo za koronavirus ali kako vam komplementarne valute pomagajo preživeti težke čase.

Seveda je tudi v Sloveniji kot drugod po svetu koncept lokalnih ozirmona komplementarnih valut isti. Z uvedbo le-teh želimo ohraniti kroženje denarja v posameznem lokalnem okolju, seveda pa je njihov namen, da dopolnjujejo nacionalno valuto in je ne izpodrivajo (Leskovec, 2020).

V Sloveniji so bolj znane zamenljive lokalne valute, primer teh pa sta murske krone in sternthal s Kidričevega (Jurman, 2020).

Prav tako kot drugod po svetu se v Sloveniji uporabljajo lokalne valute z namenom okrepitve lokalne samooskrbe, skrajšanja dobavne verige ter spodbujanja koncepta lokalne samooskrbe (Občina Kidričevo, 2023).

Murske krone

Murske krone oziroma darilni boni so lokalna valuta, ki jo uporabniki lahko koristijo kot plačilno sredstvo pri različnih lokalnih ponudnikih v Pomurju. Murske krone so boni v vrednosti 10, 20, 50 in 100 kron, ki se lahko kupijo po ceni 1 € = 1 krona. Na svoji spletni strani oglašujejo ponudnike, ki sprejemajo tako imenovane »kronex«. Med ponudniki lahko najdemo različna gostišča, prenočišča, turistične kmetije, vinarstva ipd. Vrednostni boni murske krone izdaja Zavod za socialni razvoj Murska Sobota, boni pa je plačilno sredstvo, ki je enakovredno gotovini. Vrednostni boni kupec dobi v obliki izkaznega papirja, ki mu ga proti plačilu izda izdajatelj. Vsak boni je označen z identifikacijsko kodo ter opremljen s posebnimi varnostnimi elementi, ki dokazujejo pristnost bona. Vrednostnega bona murske krone ni mogoče zamenjati za denar (Zavod za socialni razvoj Murske sobote, 2023).

Boni sternthal

Tudi občina Kidričevo je uvedla vrednostne bone sternthal, katerih namen je okrepitev lokalne samooskrbe ter skrajšanje dobavnih verig. (Občina Kidričevo, 2018) Tako kot murske krone je tudi boni sternthal vreden toliko kot evro, le da uporabnikom – občanom omogoča 5-odstotni popust ob nakupu. Ob nakupu 100 bonov je torej treba plačati le 95 €, razliko 5 € pa pokrije občina Kidričevo (Zlati kamen, 2017).

Boni sternthal se je začel izdajati v aprilu leta 2017 in je bil prva slovenska občinska valuta, ki je na voljo kot bankovec za 10 sternthal ter v omejeni seriji tudi kot kovanec iz aluminija. V šestih letih so občani Kidričevega z boni opravili nakupe v vrednosti več kot 141.000 € (Kidričevo, 2023). Vrednostne bone lahko uporabniki vnovčijo za blago in storitve pri ponudnikih iz občine Kidričevo, posameznik pa lahko na letni ravni kupi bone v vrednosti do 500 €. Občina se je med drugim odločila tudi za podeljevanje denarne pomoči v bonih sternthal, tako lahko na primer dijaki prejemajo štipendije v lokalni valuti, če se za to odločijo.

Prav tako kot murske krone v Kidričevem redno posodablja seznam ponudnikov storitve, ki sprejemajo bone. To so večinoma lokalni podjetniki, kot na primer gradbeniki, avtoličarji, kmetije, mesarije, frizerji in restavracije, ki vplačane bone nato posredujejo javnemu podjetju, ki jim izplača protivrednost v evrih neposredno na bančni račun (Dovolj za vse, 2020).

Trboveljska lipa

V mestu Trbovlje je nastala pobuda za tranzicijsko mesto; implementacijo konceptov trajnostnega razvoja v Trbovljah oziroma v Zasavju. Želeli so energetske, prehranske in ekonomske neodvisnosti od globalnih tokov, prav zato pa je tudi tukaj nastala lokalna valuta – trboveljska lipa. Trboveljska lipa bi naj nadomeščala evro pri lokalnih trgovcih, gostincih in obrtnikih ter s tem povečala povpraševanje po lokalnih dobrinah. Osrednja finančna institucija Trbovelj bi bila mestna hranilnica, ki bi naj skrbela za izdajanje lokalnega denarja, menjavo, depozite ter kreditiranje lokalnega gospodarstva in prebivalstva v lokalni valuti. Vrednost trboveljske lipe bi mestna hranilnica ohranjala z zlatimi rezervami, prav tako pa bi uporabniki lahko lipo zamenjali v evro ali zlato (Prostori sodelovanja, 2014).

Vzpostavitev valute leta 2013 je delovalo kot pilotni projekt, občani pa bi lahko kupovali izdelke za 8 do 10 odstotkov ceneje. Projekt na žalost ni napredoval, saj je bilo zanimanje občanov in podjetnikov za uporabo lipe premajhno (ZON, 2016).

Ilirskobistriški belič in fičnik

Leta 2015 je primorsko numizmatično društvo iz Ilirske Bistrice izdalo svojo lokalno valuto. Tako imenovani beliči ter podenote fičniki so spominski kovanci oziroma žetoni, narejeni iz medenine (vrednost 20 €), bakra (vrednost 30 €) in srebra (50 €). V občini so tako želeli vzpostaviti samostojen obtok lokalne valute (Valenčič, 2015).

Z 20 € so lahko občani kupili pol beliča oziroma 50 fičnikov, cilj pa je bil pridobiti vsaj 40 podjetnikov, da bi vzpostavili samostojni obtok, s tem pa tudi znižali potrebo po menjavi fičnikov nazaj v evre. Z uvedbo fičnikov so želeli predvsem dvigniti gospodarsko rast na lokalni ravni, saj bi fičnike lahko uporabljali le v ilirskobistriški občini (Jaksetič, 2016).

Turistični boni

Zelo zanimiv primer v Sloveniji so bili tako imenovani turistični boni iz leta 2020 in 2021.

Do turističnih bonov in bonov 21 so bile upravičene osebe s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, le-ti pa so se lahko vnovčili pri določenih ponudnikih storitev. Boni so bili izdani z namenom odprave posledic epidemije v turizmu, športu in kulturi za izboljšanje gospodarskega položaja ter spodbujanja potrošnje v omenjenih panogah (Finančna uprava, 2022).

Ravno zato, ker so se boni lahko porabili na območju Republike Slovenije in so na nek način spodbujali potrošnjo na lokalni oziroma nacionalni ravni, se nam zdi primerno, da jih omenimo. Pomembno pa je poudariti, da je šlo v primeru turističnih bonov za javnofinančni ukrep, tako imenovanih bonov pa uporabniki niso rabili kupiti kot v primerih murskih kron, bona sternthal in drugih.

Vrednost turističnega bona je znašala 200 € za vse polnoletne osebe ter 50 € za vse ostale osebe, medtem ko je vrednost bona 21 znašala 100 € za polnoletne ter 50 € za ostale osebe. Boni so omogočali tudi določeno stopnjo prenosljivosti med upravičenčevimi sorodniki, na primer starši, starimi starši, zakonci ipd. Bone smo lahko prebivalci koristili pri ponudnikih turističnih storitev, kot so bili hoteli, počitniški domovi, turistične kmetije, kampi. Boni 21 pa so poleg naštetih omogočali koriščenje tudi v gostinskih dejavnostih, kinematografskih dejavnostih, muzejih, športnih klubih, smučarskih centrih itd. Boni seveda niso bili v fizični obliki, ampak so bili vnovčljivi s pomočjo izjave o potrditvi unovčitve bona, prav tako pa se vrednost, ki ni bila porabljena, upravičencem ni izplačala v denarju (Finančna uprava, 2022).

6 VPLIVI UPORABE LOKALNIH VALUT

Ker so lokalne valute dopolnilo uradni valuti in jih ni mogoče vnovčiti vsepovsod, se pogosto njihov obstoj in uporaba srečujeta z različnimi izzivi, ki so lahko ob velikem zanimanju za uporabo le manjše prepreke, ob slabi organizaciji in nezanimanosti za uporabo valute pa lahko le-ti privedejo do neuspešnosti. Čeprav se na prvi pogled zdi, da je uporaba lokalnih valut pozitivna za uporabnike na lokalni ravni, je potrebno opredeliti tudi slabosti, ki jih njihova uporaba prinaša. Vse te vidike bomo podrobneje predstavili v tem poglavju in raziskali kakšni so pravzaprav učinki uporabe lokalnih valut v določeni skupnosti.

6.1 Analiza prednosti uporabe lokalnih valut

Kot prvi in tudi najbolj očitni pozitivni učinek uporabe lokalnih valut lahko omenimo krepitev lokalnega gospodarstva, kar je glavni cilj večine lokalnih valut. Jurman v intervjuju z Leskovcem (2020) poudarja, da z lokalnimi valutami dosežemo ohranjanje kroženja denarja v lokalnem okolju. Dober primer, ki ga poda, je, da če posameznik služi denar, na primer evre, jih lahko uporabi vsepovsod, kjer je evro legalno plačilno sredstvo ter jih tudi zamenja za druge valute, medtem ko lahko določeno lokalno valuto posameznik uporabi le v skupnosti, ki jo izdaja in sprejema. To je lahko na primer samo določeno mesto ali vas oziroma posamezni podjetniki znotraj tega mesta ali vasi.

Osnovna ideja je, da ima denar, ki je porabljen v lokalnih podjetjih in ne v velikih verigah, do petkrat večji vpliv na lokalno gospodarstvo. Ta denar namreč stalno kroži v skupnosti in s tem zagotavlja tudi možnosti za zaposlitev lokalnih delavcev ter zagotavlja še več lokalnih storitev, vse to pa seveda koristi skupnosti. Ker je lokalna valuta uporabljena v nekem lokalnem okolju to seveda tudi doprinaša k ohranjanju vrednosti valute v obtoku. Takšne valute imajo običajno tudi velik multiplikativni učinek, saj se denar porablja vedno znova (encounter, 2022).

Primer za razumevanje

Posameznik z lokalno valuto v neki skupnosti kupi lokalno pridelano zelenjavo. Ker je seveda tudi ponudnik zelenjave del skupnosti, ki lokalno valuto sprejema, si tudi on sčasoma pri čevljarju privošči popravilo čevljev. S tem prejetim denarjem si nato tudi čevljar plača storitev slikopleskarstva, da izboljša izgled svoje trgovine. Tako naprej lahko denar kroži od uporabnika do uporabnika in s tem krepí lokalno gospodarstvo. Primer pa razlaga tudi multiplikacijski učinek, ki nastane s takšnim ravnanjem, saj se denar vedno znova porablja.

Naslednji učinek, ki izhaja tudi iz krepitve lokalnega gospodarstva, je, da se povečuje povpraševanje po lokalnih storitvah in blagu, s čimer pa se spodbuja lokalna gospodarska rast. Za lokalna podjetja je to pozitivno, saj se z uporabo lokalne valute omejujejo kraji, kjer lahko ljudje svoj denar porabijo, kar pa povečuje verjetnost lokalne porabe in omejuje konkurenco, s tem pa povečuje potencialni dobiček (Swinney, 2012). Pomembna prednost, ki jo lahko lokalna podjetja občutijo, je tudi povečana lojalnost kupcev. Zaradi zožanega kroga ponudnikov se uporabniki valut odločajo za določene podjetnike, pri katerih bodo koristili lokalno valuto. Zaradi pogostega stika in skupnega cilja si podjetja pridobijo več stalnih lojalnih strank, ki se bodo vsakodnevno vračale k njim in jim povečevale dobiček.

Prednosti uporabe lokalnih valut se lahko še posebej občutijo v območjih z zelo nizkimi dohodki oziroma tam, kjer denarja primanjkuje. Tam lahko lokalna valuta prinese še več koristi, saj poskrbi za ohranjanje vrednosti v obtoku. To se še posebej občuti na območjih, kjer prihaja do sezonskih vrzeli v zaslužkih, saj lokalna valuta ohrani obtok tudi v sušnem obdobju. Med drugim ustvarja tudi odpornost proti širšim gospodarskim pretresom – oddaljena mesta namreč ne bi smela biti tako občutljiva na krize v finančnih središčih (encounter, 2022). Lokalne valute lahko toraj pripomorejo k zmanjšanju posledic finančnih kriz, saj kljub pomanjkanju nacionalne valute omogočajo gospodarsko rast v lokalnem območju. Prebivalci še naprej kupujejo in proizvajajo ter seveda plačujejo z lokalno valuto, s tem pa so dokaj neodvisni od legalne nacionalne valute.

Positivna stran je lahko tudi načrtno spodbujanje potrošnje, spodbujanje določenih panog ali določenih geografskih območij. Lokalne valute so namreč lahko zelo ozko usmerjene, na primer spodbujajo samo lokalno pridelano hrano, lokalne storitve ali so socialno naravnane (Leskovec, 2020). To pomeni, da lahko lokalna valuta na primer spodbuja samo potrošnjo na določen proizvod ali storitev. Dober primer tega so lokalne valute, ki jih imamo v Sloveniji. Tako na primer murske krone spodbujajo plačilo s kronami pri različnih ponudnikih vin, na turističnih kmetijah, v gostiščih in za razna prenočišča na območju Pomurja. Kot je razvidno iz nabora ponudnikov, ki so objavljeni na njihovi spletni strani, lahko vidimo, da želijo z murskimi kronami spodbujati večinoma lokalno pridelano hrano in vina ter lokalni turizem.

Dober primer pozitivnih učinkov uporabe je tudi Bristol Pound, kjer se ljudje na lokalni ravni med drugim odzivajo tudi na izzive, kot je zmanjševanje emisij CO₂. Ob večji uporabi in prepoznavnosti lokalne valute se odpirajo tudi možnosti za sodelovanja z lokalnimi podjetji za ravnanje z odpadki, kar spodbuja prebivalce k okolju prijaznejšemu vedenju ter trajnostnem obnašanju (Deighton, 2017).

Kot zadnjo prednost uporabe lokalnih valut pa je potrebno omeniti tudi krepitev kohezije skupnosti. Večina uporabnikov takšnih sistemov lokalnih valut daje uporabnikom resničen občutek moči lokalnega gospodarstva in spodbuja sodelovanje, hkrati pa spodbuja še močnejšo povezanost in zanimanje za dobrobit skupnosti (encounter, 2022). Uporabniki občutek pripadnosti pridobijo predvsem zaradi vložene lastnega časa in znanja, seveda pa so to tudi poglavitni razlogi za uspešen obstoj in razvoj lokalne valute, saj brez lokalnih prebivalcev lokalna valuta ne more obstajati.

6.2 Analiza slabosti uporabe lokalnih valut

Kot prvo slabost oziroma negotovost, ki jo nekateri izražajo, bi omenili učinke na priložnosti prebivalstva. Zaradi vedno večjega števila lokalnih valut na določenih območjih bi te lahko začele omejevati kupno moč denarja znotraj skupnosti uporabnikov. Ta omejitev kupne moči prebivalstva bi lahko neizogibno omejila priložnosti posameznikov, ki ne uporabljajo lokalne valute. Posamezniki bi bili tako omejeni, saj s svojim dohodkom in premoženjem (v nacionalni valuti) ne bi več imeli toliko priložnosti za nakup (Larue, 2021). Čeprav je lahko ta argument razumljiv, so lokalne valute še vedno samo dopolnilne nacionalni, kar pomeni, da je ne zamenjujejo. Posamezniki se lahko odločajo, ali bodo lokalno valuto uporabljali ali ne. Pomembno je izpostaviti tudi, da je nacionalna valuta zakonito plačilno sredstvo, kar pomeni, da se uporablja za plačilo blaga in storitev, prav zato pa uporaba lokalnih valut ne bi smela zmanjšati priložnosti za nakupe v nacionalni valuti.

Naslednja slabost, ki jo je potrebno omeniti, je problem merjenja in ocenjevanja učinkov lokalnih valut. Čeprav so nekateri sistemi lokalnih valut že dolgo poznani, predstavljajo zaradi njihove raznolikosti in hitrega nastanka novih metodološki problem za ekonomijo. Lokalne valute večinoma še niso bile temeljito raziskane, zato ne obstajajo podatkovne zbirke, ki bi dokumentirale njihov razvoj. Ker ekonometrične študije niso izvedljive, je težko ustrezno oceniti vedenje posameznikov. Zato bi bilo potrebno opraviti terensko delo, da bi lahko pridobili podatke z analizami vplivov (Fare & Ould Ahmed, 2014).

Omejena kupna moč uporabnikov lokalnih valut je naslednja slabost, ki jo lahko prepoznamo med sistemi lokalnih valut. Denar je namreč v ekonomiji opredeljen kot menjalno sredstvo ter je priznано in sprejeto s strani vseh akterjev pri trgovanju. V primeru lokalnih valut pa to ne drži, saj so lokalne valute večinoma namenjene za uporabo le v določenem prostoru in času ter za določene dobrine. Poleg tega se pri uporabi lokalnih valut pojavi tudi omejena kupna moč na tržnih prostorih. Lokalne valute se običajno lahko uporabljajo le na določenem geografskem območju in so omejene tudi na določeno skupnost. Marsikatero valute, na primer v Franciji (Abeille, Mesure, SOL Violette), spodbujajo neposredno potrošnjo določenih socialno-ekonomskih partnerjev, ki spoštujejo socialna in okolijska merila, ki so bila vnaprej določena (Fare & Ould Ahmed, 2014). Avtorici poudarjata še slabost pri zamenljivosti lokalne valute. Določene lokalne valute je namreč mogoče kupiti z nacionalno valuto, problem pa nastane, saj večino časa lokalne valute ni možno zamenjati nazaj v nacionalno.

Nekatere lokalne valute so omejene tudi s časom. Po načelu Silvia Gesella se nominalna vrednost denarja redno zmanjšuje in jo je bilo mogoče obnoviti le z dodajanjem dopolnila (namestitvijo znamke, ki jo je bilo treba kupiti). Denarju so se lahko pripisale pristojbine za ohranitev, da se je spodbudil obtok in odvrnil uporabnike od kopičenja. Dober primer so lokalne valute, ki so temeljile na sistemu žigosanih bankovcev (za te so veljali stroški odprave škode in so se sčasoma razvrednotili), kot na primer Wörgel, Stamp Script v ZDA ipd. Poleg tega pa lokalne valute veljajo tudi za prehodne, saj se običajno pojavijo v obdobjih denarne krize ali pomanjkanja likvidnosti ter izginejo, ko se denarne razmere izboljšajo (Fare & Ould Ahmed, 2014).

6.3 Izzivi uporabe lokalnih valut

Uporaba lokalnih valut se pogosto srečuje z različnimi izzivi, ki marsikdaj pripeljejo do neuspešnosti sistema. Kot prvi izziv bi izpostavili vzpostavitev sistema lokalnih valut ter vodenje in organizacijo takšnega sistema. Dodd (2015) pravi, da je vsaka valuta edinstvena in zasnovana tako, da izpolnjuje posebne potrebe ustanoviteljev oziroma skupnosti. Zato je tudi v procesu oblikovanja takšne valute potrebno upoštevati različne ambicije, želje, potrebe in zmožnosti posameznikov, ki so vključeni v proces. Avtor poudarja, da proces ni enostaven. Ključni elementi za postopek uvajanja valute so udeleženci, njihovi cilji, funkcionalnost valute, organizacijske in praktične potrebe.

Za vodenje in organizacijo takšnega sistema je potrebno imeti točno določene cilje o tem, kaj bi radi z valuto dosegli. Potrebno je določiti, kdo bo valuto izdajal, kako se bo izdaja financirala, kakšen bo menjalni tečaj (v primeru, da gre za valuto podprto z nacionalno valuto), potrebno je pridobiti tudi podjetnike, ki so pripravljeni sodelovati v sistemu lokalne valute ter seveda pridobiti tudi uporabnike. Prav slaba organizacija je pogosto pripeljala do neuspešnosti lokalne valute, kot na primer sistem Fureai Kippu.

Nakawaga in soavtorja (2011) pravijo, da je bil sistem Fureai Kippu uveden z velikimi pričakovanji, ampak žal ni ostal tako uspešen. Izzivi, kot so pomanjkanje naložb, način upravljanja sistema ter druge organizacije težave, so pripomogli k počasnemu propadanju sistema.

Naslednji izziv, ki se nanaša tudi na sistem Fureai Kippu, je ta, da je bilo valuto možno zamenjati za gotovino – nacionalno valuto, ki pa je bila za uporabnike privlačnejša od časovnega kredita, ki so ga zbirali (Nakagawa, Laratta, & Bovaird, 2011). Za uspešno delovanje lokalne valute je potrebno torej zagotoviti, da bodo uporabniki zavestno uporabljali valuto in z njeno uporabo ne bodo prikrajšani za različne storitve, saj bi to privedlo do neuporabe lokalne valute in s tem neuspešnosti sistema.

Kot zadnja izziva bi bilo pomembno omeniti tudi zakonske podlage posameznih držav, ki lahko preprečujejo nastanek in obstoj valute ter seveda tudi problematiko obdavčitve. Dober primer tega je ameriški Liberty Dollar, katerega smo omenili v poglavju o lokalnih valutah po svetu. Liberty Dollar je sprva že pritegnil pozornost zaradi svojega vnetljivega imena – nacionalna organizacija za razveljavitev zvezne rezerve in davčnega zakonika ter kasneje zaradi velike podobnosti Liberty Dollar-ja nacionalni valuti.

Ameriška kovnica je kmalu po izdaji pozvala potrošnike, naj se zavedajo, da Liberty Dollar niso pravi ameriški kovanci ter da niso zakonito plačilno sredstvo. Ker so bili kovanci zasebno proizvedeni, jih vlada Združenih držav Amerike ni podpirala, tožilci za pravosodje pa so ugotovili, da je uporaba tega denarja v obtoku zvezno kaznivo dejanje. Valuta bi lahko potrošnike zvedla, saj se je oglaševala kot »pravi denar« in »valuta«, med drugim pa je vsebovala tudi napise »Liberty«, »Dollars«, »Trust in God« (podobno kot »In God We Trust«) ter napis, ki naj bi označeval leto izdelave. Tako imenovan »denar« je prikazoval tudi podobe, ki so bile podobne kovancem ZDA. Bili so zmotno označeni kot zakoniti in ustavni, prav tako pa je Ameriška kovnica edina pooblaščenca za kovanje in izdajanje kovancev ZDA. Ameriška zakonodaja je tako prepovedovala izdajo kovancev iz zlata ali srebra, namenjenim za uporabo kot tekoči denar (United States Mint, 2006).

Obdavčitev lokalnih valut je seveda tudi izziv, ki pri mnogih vzbuja največ nelagodja. Medtem, ko so prihodki posameznikov odbavčeni po različnih stopnjah, se pri lokalnih valutah še do zdaj ni popolnoma določilo, kako ali če sploh jih obdavčiti. Najbolj enostavna rešitev za obdavčevanje takšnih sistemov bi bila pri lokalnih valutah, ki so podprte z nacionalno valuto. S temi bi namreč posamezniki prosto trgovali, ob zamenjavi nazaj v nacionalno valuto pa bi lahko bili obdavčeni. Čeprav se to sliši dokaj preprosto, brez prave programske opreme, ki bi točno sledila dobičkom posameznikom, to ne bi bilo mogoče oziroma smiselno, saj zamenjane valute ne bi prikazovale dejanskega stanja prihodkov posameznika. Tukaj pa ponovno nastane problem, kako obdavčiti sisteme lokalnih valut, ki niso podprte z nacionalno valuto.

Jurman (2020) pravi, da trgovanje z lokalnimi valutami ne prinaša posebnih prednosti z vidika davkov. Vsaka transakcija v trgovalnem sistemu z lokalnimi valutami ima popolnoma enak vpliv na oblikovanje davčne osnove kot plačilo z denarjem. Zaradi določanja poštene vrednosti je treba že na računu navesti razmerje med evri in lokalno valuto. S tem je določena tudi osnova za obračunavanje davka na dodano vrednost. Čeprav je možno z uporabo lokalnih valut povečati svoj dobiček, se s tem povečajo tudi davčne obveznosti, ki pa jih je potrebno poravnati z nacionalno valuto.

V Sloveniji je med drugim obdavčen tudi dohodek, ki je prejet v naravi. V Zdoh-2 so med dohodki prejetimi v naravi obdavčene bonitete, ki so opredeljene kot vsaka ugodnost v obliki proizvoda, storitve ali druge ugodnosti v naravi, ki delojemalcu ali njegovemu družinskemu članu zagotovi delodajalec ali druga oseba v zvezi z zaposlitvijo (ZDoh-2, 2006). Uporaba lokalne valute lastnikom podjetij omogoča tudi izplačilo bonitet ali »bonusov« v lokalni valuti oziroma z določenimi proizvodi. V Zakonu o dohodnini je v 39. členu navedeno, da se bonitete, katerih skupna vrednost ne presega 15 € na mesec, ne vključujejo v davčno osnovo delojemalca (PIS, 2023). Z zakonom je tudi opredeljeno, da se dohodek, ki je prejet v naravi, določi na podlagi primerljive tržne cene ter se poveča s koeficientom davčnega odtegljaja, v kolikor obstaja obveznost plačila davčnega odtegljaja.

7 POSLOVANJE Z LOKALNIMI VALUTAMI V PODJETJIH

Lokalne valute med drugim ponujajo tudi možnosti vključitev podjetij, s tem pa tudi priložnost za povečanje prihodkov, prepoznavnosti ter pridobivanje zvestih strank. Kot je mogoče razbrati iz primerov posameznih lokalnih valut, je vključevanje lokalnih podjetij v sistem lokalne valute eden izmed začetnih korakov zagona posamezne valute. Z vključitvijo podjetij v sistem si posamezna lokalna valuta lahko zagotovi več potencialnih uporabnikov valute ter seveda tudi več možnosti za uspeh.

Dobra primera vključevanja podjetij v sistem lokalne valute sta slovenske murske krone ter bon sternthal. V obeh primerih lahko uporabniki koristijo tako imenovane »bone« v določenih vključenih lokalnih podjetjih.

Za podjetja lahko torej vključitev v tak sistem pomeni veliko novih priložnosti. Jurman (2020) za začetek priporoča raziskovanje in branje različne literature ter seveda preučevanje zakonov, ki bi lahko posegali na področje lokalnih valut. Pravi, da je potrebno pred začetkom tudi dobro preučiti lokalno okolje ter razmisliti, kako bi s pomočjo lokalnih valut izboljšali svoje poslovanje. Kot primer uporabe lokalnih valut v podjetjih omenja možnost različnih oblik nedenarnega trgovanja med podjetji.

Podjetje lahko lokalno valuto vključi v ključne vidike svojega delovanja – ne le tako, da jo sprejema v zameno za dobavo blaga in storitev, temveč, kjer je to mogoče, v bonuse zaposlenim, promovira lokalno valuto v svoji dobavni verigi in jo uporablja za nakup blaga. Takšno podjetje bi bilo aktivno vključeno v delovanje lokalne valute in bil imelo tudi vpliv na njen razvoj (Dodd, 2015).

Poenostavljen primer nedenarnega trgovanja med podjetji

Podjetje A se ukvarja z računovodstvom, podjetje B pa se ukvarja s pridelavo domačih prehrabnih izdelkov. Podjetji sta se dogovorili za nedenarno trgovanje, kjer bo podjetje A za podjetje B opravljalo računovodske storitve, v zameno pa jim bo podjetje B »plačalo« z lokalno pridelano hrano. Na tak način lahko različni profili podjetij med seboj trgujejo brez denarja oz. z blagovno menjavo.

Številne valutne sheme ponujajo podjetjem priložnost, da se med seboj povežejo v mreže in zagotavljajo platformo za obveščanje javnosti o svojem delu. To lahko ustvari dodatno prodajo s strani kupcev, ki iščejo priložnosti za trgovanje znotraj valutne mreže. Podjetja se lahko med seboj identificirajo zaradi etične razsežnosti trgovine, ki jo opravljajo ali pa preprosto prepoznajo komercialno prednost povečanja medsebojnih izmenjav. Mreže valut lahko povežejo podjetja z novimi kupci, ki si delijo vrednote, kot so zmanjšanje ogljičnega odtisa ali ohranjanje lokalne proizvodnje (Dodd, 2015).

Avtor Jurman (2020) podaja več nasvetov za poslovanje z lokalnimi valutami v podjetjih. Pomembno je, da podjetje ne pozabi na svoje neizkoriščene zmogljivosti. Te bi običajno lahko spremenili v denar, lahko pa se jih zamenja za stvari, ki jih potrebujejo za svoje poslovanje. To seveda privede do prihranka denarja. Med drugim je možno v vsaki panogi najti zmogljivosti, ki imajo tako imenovan »omejen rok uporabe« (prenočišče v hotelu, ki je ostalo prazno danes,

se jutri več ne bo moglo izkoristiti). Avtor odsvetuje znatno znižanje cen, temveč priporoča uporabo vzporednega trga. Tisti, ki kupujejo na vzporednem trgu, ustvarjajo dodatno korist, saj jim ponuja možnost nakupa s pomočjo lastnih neizkoriščenih zmogljivosti. Na tak način lahko dve podjetji s svojimi neizkoriščenimi zmogljivostmi ustvarita večji iztržek.

Frizerski salon

V primeru neizkoristka vseh svojih zmogljivosti želi podjetje istočasno povečati prodajo ter zmanjšati izdatke. Podjetje v povprečju na dan naredi osem pričesk, časovno bi zmogli še štiri, vendar ni dovolj strank. Te dodatne pričeske bi lahko ponudili na vzporednem trgu, s tem pa si prislužili menjalno sredstvo, s katerim bi lahko poravali nakupe na vzporednem trgu. Med uporabniki sistema lokalnih valut lahko na vzporednem trgu podjetje poišče ponudbe drugih podjetij. Potrebno je poiskati ponudbo, ki je ugodna in vezana na posel (Jurman, 2020).

Večina podjetij ne deluje s 100-odstotno zmogljivostjo. Poslovne koristi povezovanja premalo izkoriščenih sredstev z neizpolnjenimi potrebami – kar je glavni cilj dopolnilnih valut, so očitne. Sistem nagradne valute lahko podjetjem omogoči, da določena sredstva zvestim strankam zamenjajo za točke po nižjih cenah; ali pa lahko trgovinska mreža drugim podjetjem v zameno za kredit zagotovi sicer premalo uporabljene storitve (Dodd, 2015).

Cvetličarna

V primeru cvetličarne je težje oceniti neizkoriščene zmogljivosti kot v primeru frizerskega salona. Tukaj avtor poda primer, da se cvetličarna dogovori z lokalno radijsko postajo za oglaševanje v zameno za tri šopke na dan. Na tak način bi lahko radijska postaja tekom dne podarila v nagradni igri tri šopke cvetja. Za njih je ta strošek skoraj zanemarljiv, cvetličarna pa za nabavno ceno cvetja dobi oglaševanje, ki bi si ga morda drugače težje privoščila. Ob prevzemu cvetja nagrajencev pa bi cvetličarna pridobila še dodatno možnost za prodajo in njihovi prihodki bi se še povečali (Jurman, 2020).

Tudi v primeru cvetličarne obstaja možnost valute nagrad. Nagrade lahko potrošnike spodbudijo k nakupu bolj trajnostnih izdelkov ali v tem primeru lokalno pridelanega cvetja. Točke, zbrane pri nakupu, se lahko ob naslednjem nakupu trajnostnega izdelka unovčijo kot popust (Dodd, 2015).

Vinogradnik

Vinogradniki oziroma vinarji običajno pridelajo velike količine vina ter ga želijo tudi prodati. Jurman (2020) predlaga, da se vino ponudi manjšemu družinskemu hotelu. Lastnik hotela bi tako ponudil vino svojim gostom, vinarju pa se odpre nov trg. Ker bi gostje poskusili vino v hotelu, se vinarju s tem odpira priložnost ponovljenih nakupov, s tem pa bi utrdil blagovno znamko. Ker sta se podjetnika dogovorila za menjavo vina z nočitvami v hotelu, se na obeh straneh pojavi nakup s pomočjo nabavne vrednosti lastnega produkta. Hotelir je za nakup vina odštel le znesek ene prenočitve v hotelu, kar je zanj precej ceneje, kot da bi ga plačal z denarjem. Na drugi strani pa je vinar plačal svoj dopust s proizvodno ceno vina.

Močna poslovna omrežja spodbujajo model samopomoči za izmenjavo in medsebojno podporo v dobavnih verigah. Z omogočanjem interakcij med podjetji se spodbujajo dolgoročni

odnosi med podjetji na istem območju (Dodd, 2015). V tem primeru lahko dobro vidimo povezavo med ponudnikoma storitev vinar-hotel.

Darilni bon

Med poskusi uvedbe lokalnih valut v Sloveniji je prav uporaba bonov najbolj pogosta. Če vzamemo primera murskih kron ter bona sternthal, lahko opazimo, da uporabniki kupijo bon z nacionalno valuto ter ga nato koristijo med ponudniki storitev v lokalnem okolju. Jurman (2020) poudarja, da je bon denar ter sodi med zamenljive komplementarne valute (kupci ga kupijo z nacionalno valuto). Bona običajno tudi ni mogoče zamenjati za denar, temveč je z njim možno poravnati določeno storitev ali ga zamenjati za določen proizvod.

Murske krone lahko na primer uporabniki koristijo le pri določenih ponudnikih v Pomurju, bona sternthal pa v občini Kidričevo. V obeh primerih lahko tako uporabniki z boni kupujejo storitve in proizvode v določenih podjetjih, ki so vključeni v sistem lokalne valute. To so običajno ponudniki prenočišč, lokalno pridelanih prehrambenih proizvodov ter drugi.

Primer

Podjetje ceno svojih storitev oblikuje tako, da je določena enota za vse storitve, ki znaša 20 €. Toliko bi na primer znašala ura masaže, ura v savni ali v solariju. Če podjetnik natisne 1.000 darilnih bonov po 20 €, bi s tem praktično natisnil svoj denar v znesku 20.000 €. Avtor nato priporoča nekaj darilnih bonov zamenjati za oglasni prostor ali kakšne druge storitve, ki jih potrebuje podjetnik. Bone lahko podjetnik zamenja tudi za evre. Tudi če uporabniki kupljenih bonov ne bodo vnovčili, podjetnik ne bo imel nobenih stroškov, temveč mu bo ostal samo denar od prodanih darilnih bonov (Jurman, 2020).

8 SKLEP

Lokalne valute so precej nepoznana tema za večino posameznikov, prav zato pa je bilo temo še bolj zanimivo raziskati. Lokalne valute so torej tiste, ki običajno dopolnjujejo nacionalno valuto ter nastajajo znotraj določenih skupnosti. V diplomskem delu lahko spoznamo, da obstaja več vrst lokalnih valut, kar najbolje opazimo skozi različne primere. V prid prvega raziskovalnega vprašanja, ali ima uporaba lokalnih valut več pozitivnih kot negativnih učinkov na lokalno prebivalstvo in lokalno gospodarstvo, govori več argumentov. Najprej ta, da večina lokalnih valut nastane prav z namenov, da bi okrepila lokalno gospodarstvo. Lokalne valute med drugim tudi povečujejo povpraševanje po lokalnih storitvah in blagu, prav zaradi tega, ker v takšnih sistemih običajno sodelujejo le manjša lokalna podjetja. Denar, ki se tako porablja v lokalnih podjetjih, ima po izsledkih v literaturi tudi do petkrat večji vpliv na gospodarstvo, saj neprestano kroži v določenem območju, med drugim pa skrbi tudi za ohranjanje vrednosti v obtoku. Negativni vplivi uporabe lokalnih valut so večinoma povezani s samo uporabo lokalnih valut oziroma slabo organizacijo ter nepoznavanjem sistema ter njegovega potenciala.

V okviru drugega raziskovalnega vprašanja smo raziskovali, ali uporaba lokalnih valut v podjetjih lahko pripomore k povečanju prodaje ter zmanjšanju izdatkov. Prav podjetja so eden ključnih členov v uspešnih zgodbah uporabe lokalnih valut, saj se z vključitvijo različnih profilov podjetij povečujejo možnosti za razcvet posamezne lokalne valute. Lokalna podjetja lahko uporabljajo lokalne valute tako, da jih enostavno sprejemajo v zameno za blago, z njimi tudi sami trgujejo ali jih zamenjajo za nacionalno valuto. Uporaba lokalnih valut pa podjetjem ponuja še dodatno možnost, da izkoristijo vse svoje zmogljivosti, tudi tiste, ki jih drugače ne bi. Lokalne valute omogočajo podjetjem, da nedenarno trgujejo med seboj ter si s tem zmanjšujejo stroške. Ob vključitvi v sistem pa povečujejo svojo prepoznavnost ter si lahko pridobijo nove lojalne stranke. Sklep tako nakazuje, da lahko podjetja z iznajdljivostjo povečajo svojo prodajo ter med drugim tudi zmanjšajo svoje izdatke.

Cilji diplomskega dela so bili, da opredelimo pojme denarni sistem, lokalna valuta, vrste lokalnih valut ter naredimo pregled različnih primerov lokalnih valut v tujini in v Sloveniji. Želeli smo tudi analizirati prednosti, slabosti, izzive ter možnosti poslovanja z lokalnimi valutami v podjetjih. Naš največji cilj pa je bil, da bi vsi, ki o lokalnih valutah še niso slišali, dobili strnjeno celoto za razumevanje ter približanje izbrane teme. Izdelava diplomskega dela je zaradi pomanjkanja literature zahtevala veliko raziskovanja ter prebiranja različnih člankov in spletnih strani. Kljub temu pa se zdi, da je nastalo delo, ki vsebuje nekakšen povzetek izbrane teme.

Skozi pisanje diplomskega dela smo spoznali, da obstaja veliko več lokalnih valut ter da so te veliko bolj razširjene, kot smo si predstavljali. Prav zato pa smo se srečevali s problemom, kako temo čim bolj strniti v razumljiv izdelek. Zanimivo bi bilo še dodati več primerov različnih lokalnih valut, ki jih lahko zasledimo po svetu, ter analizirati tudi kakšno izbrano podjetje, ki uporablja lokalne valute in ugotoviti, kako uporaba le-teh vpliva na prepoznavnost, prihodke ter izdatke podjetja.

LITERATURA IN VIRI

- Amer, Y. (2022). *In the Berkshires, a bold experiment with local currency goes digital*. Pridobljeno 28.7.2023 iz wbur: <https://www.wbur.org/news/2022/07/07/berkshares-local-currency-crypto-digital>
- Bank WIR. (2023a). *Über uns*. Pridobljeno 27.7.2023 iz Bank WIR: <https://www.wir.ch/de/die-bank-wir/ueber-uns>
- Bank WIR. (2023b). *Vision&Mission*. Pridobljeno 27. 7. 2023 iz Bank WIR: <https://www.wir.ch/de/die-bank-wir/ueber-uns/vision-mission>
- BerkShares. (2021). *About BerkShares*. Pridobljeno 27. 7. 2023 iz berkshares: <https://berkshares.org>
- BerkShares. (2022a). *Artists&Heroes*. Pridobljeno 27. 7. 2023 iz BerkShares: <https://berkshares.org/learn-more/artists-heroes/>
- BerkShares. (2022b). *Using BerkShares*. Pridobljeno 27. 7. 2023 iz BerkShares: <https://berkshares.org/using-berkshares/>
- Blanc, J. (2006). *Local currencies in European History: an analytical framework*. Pridobljeno iz shs.hal.science: 10. 7. 2023 iz *Local currencies in European History: an analytical framework*: <https://shs.hal.science/halshs-00102974/document>
- Bowring, F. (1998). *Lets: An eco-socialist initiative?* Pridobljeno 15. 8. 2023 iz *New left review*: <https://newleftreview.org/issues/i232/articles/finn-bowring-lets-an-eco-socialist-initiative.pdf>
- Carroll, R. (2000). *Pensioner's currency rivals euro*. Pridobljeno 21. 7. 2023 iz *The Guardian*: <https://www.theguardian.com/business/2000/sep/05/emu.theeuro>
- Clear Tax. (2023). *Legal Tender*. Pridobljeno 30. 8. 2023 iz *cleartax.in*: <https://cleartax.in/g/terms/legal-tender>
- Complementary currency. (2023). *Local Currencies = Community Currencies = Complementary Currencies*. Pridobljeno 4. 7. 2023 iz *complementarycurrency.org*: <https://www.complementarycurrency.org>
- Deighton, B. (2017). *Alternative currencies in rapid growth phase - researchers*. Pridobljeno 30. 8. 2023 iz *Horizon*: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/horizon-magazine/alternative-currencies-rapid-growth-phase-researchers>
- Dodd, N. (2015). *People Powered Money, Designing, developing and delivering community currencies*. London: New Economics Foundation.
- Dovolj za vse. (2020). *Vrednostni bon Sternthal*. Pridobljeno 26. 7. 2023 iz *Dovolj za vse*: <https://dovoljazavse.si/praksa/vrednostni-bon-sternthal/>

- Dowd, D. F. (2023). Robert Owen. Pridobljeno 17. 7. 2023 iz britannica.com: <https://www.britannica.com/biography/Robert-Owen>
- Downey, L. (2022). *Local Exchange Trading System: What it Means, How it Works*. Pridobljeno 18. 7. 2023 iz Investopedia: <https://www.investopedia.com/terms/l/local-exchange-trading-systems-lets.asp>
- Dreier, D. (2023). *Alternative Currencies: The Pros and Cons Explained*. Pridobljeno 6. 7. 2023 iz moneyland.ch: <https://www.moneyland.ch/en/alternative-currencies-pros-and-cons>
- ECB. (2023a). *ECB, ESCB, and the Eurosystem*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz ecb.europa.eu: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/index.en.html>
- ECB. (2023b). *The Eurosystem cash strategy*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz ecb.europa.eu: https://www.ecb.europa.eu/euro/cash_strategy/html/index.en.html
- ECB. (2023c). *What is money?*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz ecb.europa.eu: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.en.html
- EU. (2023). *Uradna valuta eu*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz european-union.europa.eu: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/official-eu-currency_sl
- Ellison, H. (2018). *Spending without guilt - la peche, local currency*. Pridobljeno 25. 7. 2023 iz Paris update: <https://www.parisupdate.com/la-peche-local-currency/>
- Encounter. (2022). *6 reasons to launch a local currency in your community*. Pridobljeno 24. 8. 2023 iz encounter.org: <https://encounter.org/6-reasons-to-launch-a-local-currency-in-your-community/>
- European Commission. (2023). *EU defines new rules on crypto-asset information on exchange for tax purposes*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz taxation-customs.ec.europa.eu: https://taxation-customs.ec.europa.eu/news/eu-defines-new-rules-crypto-asset-information-exchange-tax-purposes-2023-05-31_en
- Fare, M., & Ould Ahmed, P. (2014). *The complementary currency systems: a tricky issue for economists*. Pridobljeno 7. 9. 2023 iz core.ac.uk: <https://core.ac.uk/download/pdf/52641187.pdf>
- Finančna uprava. (2022). *Turistični BON in BON21*. Pridobljeno 28. 8. 2023 iz fu.gov.si: https://www.fu.gov.si/drugo/posebna_podrocja/turisticni_bon_in_bon21/
- Fleischmann, E. (2022). *A Brief Look Back at Ithaca HOURS*. Pridobljeno 25. 7. 2023 iz The Anarchist Library: <https://theanarchistlibrary.org/library/eric-fleischmann-a-brief-look-back-at-ithaca-hours>

- FURS. (2023). *Trgujem z virtualnimi valutami*. Pridobljeno 29. 8. 2023 iz fu.gov.si: https://www.fu.gov.si/zivljenjski_dogodki_prebivalci/trgujem_z_virtualnimi_valutami/
- Gelleri, C. (2020). *The Phenomenon of Complementary Currencies*. Pridobljeno 18. 8. 2023 iz justmoney.org: <https://justmoney.org/the-phenomenon-of-complementary-currencies/>
- Gonçalves, A. (2021). *What Are Local Currencies? Examples of How to Redesign the Economy*. Pridobljeno 20. 1. 2023 iz youmatter.world: <https://youmatter.world/en/what-are-local-currencies-examples/>
- Gunderman, R. (2021). *The conversation*. Pridobljeno 17. 7. 2023 iz Robert Owen, born 250 years ago, tried to use his wealth to perfect humanity in a radically equal society: <https://theconversation.com/robert-owen-born-250-years-ago-tried-to-use-his-wealth-to-perfect-humanity-in-a-radically-equal-society-158402>
- Headly, S. (2020). *What sre NORFED Liberty Dollar Coins?* Pridobljeno 15. 7. 2023 iz thesprucecrafts: <https://www.thesprucecrafts.com/norfed-liberty-dollar-coins-768362>
- Hird, A. (2018). *Paris launches local currency*. Pridobljeno 17. 7. 2023 iz rfi: <https://www.rfi.fr/en/20180512-paris-authorises-local-currency>
- Hodges, M. (2017). *Turning goodwill into currency*. Pridobljeno 13. 7. 2023 iz Atlas of the Future: <https://atlasofthefuture.org/project/fureai-kippu-currency/>
- Jaksetič, D. (2016). *S fičniki k mesarju ali na kozarec v gostilno*. Pridobljeno 9. 8. 2023 iz Delo: <https://old.delo.si/novice/slovenija/s-ficniki-k-mesarju-ali-na-kozarec-v-gostilno.html>
- Jurman, T. (2020). *Zdravilo za koronavirus ali kako vam komplementarne valute pomagajo preživeti težke čase*. Brežice: Localist, Inštitut za lokalne rešitve.
- Larue, L. (2021). *The case against alternative currencies*. Pridobljeno 26. 8. 2023 iz Sage Journals: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1470594X211065784>
- Legal Information Institute. (2022). *Currency*. Pridobljeno 19. 8. 2023 iz Cornell Law School: <https://www.law.cornell.edu/wex/currency>
- Lenis E., A., Lopez, R. R., Solano-Sanchez, M. A. & Garcia-Morano, M. (2020). *The Role of Complementary Monetary System as an Instrument to Innovate Financial System*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz sciencedirectassets: <https://pdf.sciencedirectassets.com/782866/1-s2.0-S2199853120X64006/1-s2.0-S2199853122011167/main.pdf?X-Amz-Security-Token=IQoJb3JpZ2luX2VjEBMaCXVzLWVhc3QtMSJHMEUCIApfvyCLxbmklqzJaxv2lBXZfvX3QXQYGPzSijKxuGX%2FAiEA4LuXuG93WUFQqoqt2dKq4rZLkdi4BJiRQScuQSJeRV>

- Leskovec, B. (2020). *Lokalne valute pomagajo preživeti težke čase*. Pridobljeno 13. 8. 2023 iz Prvi RTV Slovenija: <https://prvi.rtvlo.si/podkast/varcujemo-s-prvim/97230175/174734251>
- Lietaer, B. & Hallsmith, G. (2006). *Community Currency Guide*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz base.socioeco.org: https://base.socioeco.org/docs/community_currency_guide.pdf
- Mahr, N. (2023). *Monetary System Overview, Types & Facts | What is Money System*. Pridobljeno 30. 3. 2023 iz study.com: <https://study.com/academy/lesson/monetary-system-overview-types-facts.html>
- Mayashi, M. (2012). *Japan's fureai kippu time-banking in elderly care: origins, development, challenges and impact*. Pridobljeno 18. 7. 2023 iz International Journal of Community Currency Research: <https://ijccr.files.wordpress.com/2012/08/ijccr-2012-hayashi.pdf>
- Merkel, E. (2020). *Innovative Government Issued Currencies (by Bernard Lietaer)*. Pridobljeno 18. 7. 2023 iz linkedin: <https://www.linkedin.com/pulse/innovative-government-issued-currencies-bernard-lietaer-era-merkl>
- Milostnik V., T. (2015). *Od včeraj Bistričani v občini lahko plačujejo ne samo z evri, temveč tudi z bistriškimi beliči in fičniki. Za začetek le v petih domačih podjetjih, ki imajo certifikat za poslovanje s to lokalno valuto*. Pridobljeno 28. 8. 2023 iz Primorske novice: <https://primorske.svet24.si/novice/srednja/placujejo-z-belici-in-s-ficniki>
- Občina Kidričevo. (2023). *Vrednostni bon sternthal - že 6 let*. Pridobljeno 28. 8. 2023 iz mojaobcina.si: <https://www.mojaobcina.si/kidricevo/novice/vrednostni-bon-sternthal--ze-6-let.html>
- Nakagawa, S., Laratta, R., & Bovaird, T. (2011). *Hureai kippu - lessons from Japan for the "Big Society"*. Pridobljeno 29. 7. 2023 iz Institute of Local Government Studies: <https://www.jlgs.org.uk/en/pdfs/Hureai%20Kippu%20-%20Lessons%20from%20Japan%20for%20the%20Big%20SocietyCESedit17March2011.pdf>
- Natural Capitalism Solutions. (2023). *Local Exchange Trading System (LETS)*. Pridobljeno 30. 7. 2023 iz Natural Exchange Trading System (LETS): https://natcapsolutions.org/LASER/LASER_Local-Exchange-Trading-Systems.pdf
- Nys, L. (2015). *The Other Side of the Coin*. Pridobljeno 29. 7. 2023 iz: resilience.org: <https://www.resilience.org/stories/2015-05-12/the-other-side-of-the-coin/>
- Občina Kidričevo. (2018). *Bon Sternthal*. Pridobljeno 28. 8. 2023 iz Občina Kidričevo: <https://www.kidricevo.si/za-obcane/bon-sternthal/>
- Peche monnaie locale. (2019). *Pourquoi je garde la pêche, témoignage de Claire-Marie*. Pridobljeno 28. 7. 2023 iz Peche-monnaie-locale: <http://peche-monnaie-locale.fr/category/vie-du-site/>

- Permaculture association. (2023). *Local exchange trading systems*. Pridobljeno 14. 8. 2023 iz Permaculture.org: <https://www.permaculture.org.uk/practical-solutions/local-exchange-trading-systems>
- PDEU (2012). Pogodba o delovanju Evropske unije. *Uradni list, C 326*.
- PIS. (2023). *Zakon o dohodnini*. Pridobljeno 10. 9. 2023 iz pisrs.si: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4697>
- Prostori sodelovanja. (2014). *Tranzicijsko mesto Trbovlje*. Pridobljeno 25. 8. 2023 iz prostori sodelovanja: <https://prostorisodelovanja.si/tranzicijsko-mesto-trbovlje/>
- Ribnikar, I. (1997). *Denarni sistem in denarna teorija, 1.del: Denarni sistem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Shochat, E. (2016). "We print the NEW money". Pridobljeno 30. 7. 2023 iz Medium: <https://medium.com/aleph-vc/we-print-the-new-money-a0a408b94e15>
- Silver, M. (1993). *The ithaca HOUR: A Community Currency Based on Barter*. Pridobljeno 16. 7. 2023 iz Mother earth news: <https://www.motherearthnews.com/sustainable-living/nature-and-environment/ithaca-hour-zmaz93asztak/>
- Stanford Computer Science. (2011). *Liberty Dollars*. Pridobljeno 17. 7. 2023 iz Stanford Computer Science: <https://cs.stanford.edu/people/eroberts/cs201/projects/2010-11/Bitcoins/liberty-dollars.html>
- Stodder, J. (2016). *WIR Currency - Reinventing Social Exchange*. Pridobljeno 17. 7. 2023 iz resillience.org: <https://www.resillience.org/stories/2016-09-28/wir-currency-reinventing-social-exchange/>
- Swinney, P. (2012). *Local currencies - do the economics stack up?* Pridobljeno 10. 8. 2023 iz centreforcities.org: <https://www.centreforcities.org/blog/local-currencies-do-the-economics-stack-up/>
- Tagliabue, J. (2001). *A Legal Tender of One's Own*. Pridobljeno 30. 7. 2023 iz The New York Times: <https://www.nytimes.com/2001/01/30/business/a-legal-tender-of-one-s-own.html>
- The economy journal. (2023). *The WIR, the supplementary Swiss currency since 1934*. Pridobljeno 30. 7. 2023 iz The Economy Journal: <https://www.theeconomyjournal.eu/texto-diario/mostrar/758830/wir-moneda-complementaria-suiza-activo-desde-1934>
- UIA. (2023). *Creating local currency systems*. Pridobljeno 26. 8. 2023 iz UIA the encyclopedia of world problems & human potential: <http://encyclopedia.uia.org/en/strategy/208134>
- UIA. (2023). *Developing own currency*. Pridobljeno 19. 7. 2023 iz The encyclopedia of world problems & human potential: <http://encyclopedia.uia.org/en/strategy/207299>

- United States Mint. (2006). *Liberty Dollars Not Legal Tender, United States Mint Warns Consumers*. Pridobljeno 27. 8. 2023 iz usmint.gov: <https://www.usmint.gov/news/press-releases/20060914-liberty-dollars-not-legal-tender-united-states-mint-warns-consumers>
- University of Minnesota . (2023). *What is Money?*. Pridobljeno 27. 8. 2023 iz open.lib.umn.edu: <https://open.lib.umn.edu/principleseconomics/chapter/24-1-what-is-money/>
- WygranaOnline. (2022). *Ithaca HOURS - the forgotten local currency*. Pridobljeno 28. 7. 2023 iz WygranaOnline.com: <https://www.wygranaonline.com/ithaca-hours/>
- Zavod za socialni razvoj Murska Sobota. (2023). *Kaj so Murske krone?* Pridobljeno 28. 8. 2023 iz murskekrone: <https://www.murskekrone.si>
- Zdoh. (2006). Zakon o dohodnini. *Uradni list RS, 117/06*.
- Zlati kamen. (2017). *Bon Sternthal: prva slovenska občinska valuta*. Pridobljeno 25. 8. 2023 iz zlati kamen: <https://zlatikamen.si/clanki/bon-sterthal-prva-slovenska-obcinska-valuta/>
- ZON. (2016). *Še lahko plačate s trboveljsko lipo*. Pridobljeno 19. 8. 2023 iz zon.si: <https://zon.si/se-lahko-placate-s-trboveljsko-lipo/>